

مندرجہ سی

دینلر حقندہ نظریات -

امام ومدرس:

سرورالدین بن مفتاح الدین

خاتونلر -

عبدالعبد المسلمی

آلتی شهر تاربخندن

برپارچہ -

نوشیروان یاوشف

جمعہ دہ منبر آلدندہ

آذان یوقدر -

امام: حسن قزلجری

تورکمن ایلندن -

ابواللیث

تورکستان علماسی -

نوشیروان یاوشف

زمخشری حقندہ -

ر . ف .

تربیه وتعلیم:

«مکتب ومدرسہ لرمز حقندہ» -

علاالدین خدایاروف

مراسلہ ومخابرہ:

یرم . آخوند . بوگولہ

اورنبورغ . اندیجان . زیرکلی

قواق . پیتروغراد

تلہ کلر -

برہان شرف

اشعار

متنوعہ

شورا

عرد ۱۰

۱۵ مای = سنہ ۱۹۱۷

محرری: رضا الدین بن فخرالدین

«ناشری: م. ساکر وم. زاکر رمیفلر»

كرامات ر خارق عادتلىر تېرك چىشمەلر و قىرلر

IV

۱۹۱۰ نچى يىلدە سىمى اوبلۇستى زاپسان طرفندە سياحت ايتكان وقتمدە قازاق بايلرىندن بىرنە قوناق بولغان وقتمىزدە توش چاغندە قويلر اوى گە كىلدىلر. قولى كىچىسى تىرلەپ پىشكان حالدە چابوب بىر اوطورغان تىرمە گە كىلدى و بىك آجولى بولغان حالدە اقروب باقرب تورگە اوزدى و شول ساعت بىرلە كىزىنى قايتاروب آستىدىن ايكى آرشىن اوزونلغندە بولور تىرى تىرى يىلان طوتوب آلدى. يىلان بولغانا، اوزىنى آچا و بعضى وقت ساعت قلى كېك اورالا ايدى.

بىر افراط درجەدە قورقدىق. شول آرادە كىچى يىلاتى و كەلەب بولكەب اوزىنىڭ يالانچاق قوشىنە سالدى. اىچدە بوتورلگانى كۆلمە گىنىنى سىلكتى و ئۇندىن مەلۇم ايدى. شول آرادە كىچى يىلاتى چىقاردى دە باشىنى اوزىنە قابىدى و قویروغىنى اوزىنىڭ موشىنە اوراب قويدى.

بو واقەنى سوراشقانمىزدە: «ضرر كىترىر اىچون تىرمە گە كېلگەن يىلاتى بلوب چابوب قايتقان دە يىلاتى طوتوب نەزىر ىردى» دىدىلر.

بو اشنى خارق عادت دىمى، نى دىر گە كىرەك؟..
نەمتاقە كوزەمباي.

صوغش ىرىدن.

سۇرە

عمر يولئىدە

ايسە جىللر كۈچە قوملر بىتە از.

درىغ محزون كوكل بىزدە بىتە بىز...

دردمىد.

بارام مېن صحرا دە ، ازىز و بولمىز

بلەلمىم قايدە طوقئارغە بارام مېن .

يولم طاو طاو قيا طاش ھەدە صوسز

قالون كوكرەك بلەن طاو آقئارام مېن .

قوط اوچقچ جىل ، داول ، يولم قارائى

قولمىدە شەمنى جىللر سوندىرلر

طورىغە باقتىققە مېن بارام مى؟

نوكل ، طاولر يولمىنى نىز بورالر

گىزەم طاولر ، قىالرىڭ اچندە

سونوب شەم آلدەم آرتەم دوم قارائى

اونوتىم ايتدى مېن كوندز ، كىچىن دە

قيا طاشلردە مېن مەنگى قالامى؟

سونوب شەم آبدراشەدە قالغانمىدە

چىغەم آلدەمى زور قوم صحراسىنە

كوزمىنى طالدىروب ھەر بر آدومدە

قارىم مېن تىلمروب كوك قاپقاسىنە

نىچەلر ياندىروب باقسام دە شەمنى

قايطى جىللر ھەمان دە سوندىرلر

كورەلمى : ياقتىلق ، نور ، طابىمى يەمنى

بارام ، قوطروب مېنى جىللر سورەلر

كىچوب آيلر ويللر ، مېن قاراسەم

كورەم : ازاردە قومىدن قاپلانەلر

طاما آقتى تامچى يەش يىتىمە

صارى يوزلردە آندىن طاپلانەلر .

ع . عبدالرحمن .

اشعار عربىە دىقترمىدن

اذ أنت فضلت امرأ ذا نياهة

على ناقص - كان المديح من النقص

تاغندە بر شەر ايكىچى شاعر طرفندىن :

ألم تر؟! أن السيف ينقص قدره -

إذا قيل: «هذا السيف خير من العصا» (۱)

كولى ترجمە :

الوغ بر فىلسوفنى سىن - اوز كچە ماقئانگەدە (۲)

نادان بىرلە چاغشدرغاج «بو آرتغراق!» دىگان بولسەڭ،

كىلشدرەڭ! - مدخنى اى تىمىزىز، اى بصىرتىز! (۳)

يامانلاغان بولاسڭ اىچ! - بولاي سىن ماقئانغان بولساڭ

...

«فلج» نى مدخ قىلغاندە «تايلاقدن اعلا!» دىسالىڭىن،

بو آڭا تحقير اولايچ! - مدخ دىب دە سويلر اولساڭ

م . س . ا . ج .

(۱) بوشەرلىك كىلشدرى ايدوكىن بلە آلدوق لىكن ھرايكىسى

«مفتى اللبيب» (ابن هشام نك) شىرخندىز كوچرىلگان جلد اول صحىفە

۲۸۰

(۲) بو اولگى يولنىڭ عىئادە ترجمە ايدولون آرزو ايدوچى

ولسە مرحمت ايدوب:

«اگر بر محترم عاليجاننى ماقئانغان بولوب، ناچار بىرلە چاغشدرغاج

«بو آرتغراق!» دىگان بولساڭ» دىب اوقولسون!

(۳) بو مدخلر يعنى «هذا السيف خير من العصا» مدخلرى نك

۶ شعبان - ۱۳۳۵ سنه

۱۵ مای - ۱۹۱۷ سنه

مقاله لر

دینلر حقنده نظرات:

بشیره انسانلر الله نئی نصیری قیلورلر

الله نئی معرفت ایتو اورانی انسانلرنک فطرتلرنده مرکوز بولغانلقدن ایسکیدن بیرلی بتون کره ارضده گی انسان جنسی کیرهک قایسی طبقه دن بولسونلر الک مدینتلی انسانلردن آوب، بدویلر و وحشیلر که قدر جمله سی «الله» دیب برر دین که یاشمقده درلر. مثلاً: شمالده بولغان سامویدلر، لایونلر همده آفریقا و آوسترالیا وحشیلرندن مالزلر، نغریتولر، پاپولرنکده الله اسمی برله اوزلرینه لائق برر دینلری باردیر. شول دینلری ایله اوزلرنجه «یاالله» دیب صنملرینه حق که جن ویریلر که نیاز و عبودیت یوزندن سجده قیلورلر. مونی ایسه قرآن شریف: «ولئن سألتهم من خلق السموات والارض ليقولن الله...» دیب ایضاح قیلور. آیتنک مضمونی: «کائناتی (سموات وارض عالمترینی) کیم ایجاد وخلق قیلدی! دیب سؤال قیلنور ایسه البته جماعه سی جواب بیرورلرکه: الله ایجاد ایتمشدر دیب» در. بنا علیه دنیاده نیندی گنه دین بولسون الله ننگ وجودنده و آنک وحدانینده شک قیلمازلر و جماعه سی ده عقیده الهیه ننگ اوشبو نیگرلرنده متفق بولورلر. آنلرنک اختلافلری ایسه یالکڑ مدبرلک و معبودلک یعنی الله ایله آتک مخلوقلری آراسنده واسطه و مدبر، شیعلر و اولیا، معصوملر و معبودلر بولوب بولما و خصوصنده غنه در. مثلاً: صایئلر، مجوسیلر، و تیلر واسطه لر بولونی دعوا قیللر و بو واسطه لر، معبودلرنک شفاعتلری، مرحتلری آرقلی الله ننگ مرحتته و اصل بولونی امید ایتلر. قرآن کریم آنلرنک بو عقیده لرینی: «والذين اتخذوا من دونه اولياء ما نعبدهم الا ليقربونا الى الله زلفى...» دیب ایضاح قیلمشدر. بو آیت شریفه ایله صایئلر، مجوسیلر، و تیلر.

مشرکالر دینلرنده گی غایه لری مقصدلری، فلسفه لری آچلور. اما دیات اسلامیه اعتقادنجه بنده ایله الله آراسنده اولیا و شفیعلر و عموما واسطه لر یوقدر. بتون مخلوقات توغریدن توغری برالله ننگ مخلوقی بولغان کبک انسانلرده توغریدن توغری بر الله غه توجه و توسل قیلو برله مکلفلر، حضرت ابراهیم حقنده بولغان: «فلما جن عليه الیل رأى کوکبا قال هذا ربی...»، «فلما رأى القمر بازغا قال هذا ربی...»، «فلما رأى الشمس بازغا قال هذا ربی هذا اکبر فلما افات قال یقوم انی برئی مما تشرکون...» «انی وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفا وما انا من المشرکین...» آیت کریمه لری ایله ایضاح قیلنمشدر.

حضرت ابراهیم غه ملکوت السموات حقایق کائنات کشف اولندیغندن یولدلزدره، آی و قویا شلرده جماعه سی برالله ننگ مخلوقلری اولدقلرینی و اول مخلوقلرنک هیچ بری انسانلرنک نجات و خلاصیرنه واسطه و هیچ بر جهتدن معبود و شفیع بولورغه لائق توگلرینی اول پیغمبر آکلامش ایدی. بلکه آنلرده انسانلر قیلنندن مخلوقاتلر بولوب انسانلر کبی فانیلر، حالن حالگه متغیرلر در. شونک ایچون ابراهیم پیغمبر آنلردن یوز دوندروب فاطر السموات وارض بولغان خالق تعالی که توجه ایتمشدر.

هر دینلر اوزلرینی نصوب و باشقلرینی خطئه ایتلر

دنیاده دینلر کوبدر. مونلرنک هر بری حقیقتی اوزینه حصر قیلوب اوزندن باشقه بولغان مذهبلرینی تحطئه و تبطیل قیلنمشدر. هر دین ننگ اماملری و محافظلری بر مقصد ایله دینلری ترویج و انسانلرینی شوک دعوت قیلورلر. هر دین ننگ تابعلری باشقه لرینی تکذیب قیلورلر. بو، قرآن کریم ننگ: «وقالت اليهود

دین اسلامک اسلامری و آنک علوینی

اسلام دینینگ عقیده سی توحید اساسینه مبنی بولوب الهیات، نبوت، سمعیات بابلرینه ایرلادر.

الهیات، الاهنی توحید دیمک بولوب یو توحید: (۱) واجب الوجودلکینی، (۲) بتون کثاتتی خالق (بولوچیلقنی، ۳) بتون کثاتند تدیر ایتوچیلکینی، (۴) حق معبودلکینی الله تعالی که حصر قیلودن عبارتدر.

اوشبو دورت مرتبه که ایرلغان «توحید» دن اولگی ایکی مرتبه سی باشقه دینلرده بار. باطل دینلر که تابع آدملرده الله تعالی نگ واجب الوجودلکینی و بتون کثاتنگ خالقن اقرار قیلورلر «ولئن سألنهم من خلق السموات والارض ليقولن خلقهن العزيز العليم». اما قالغان ایکی توحید، باری اسلام دیننده گنه تابلور، اسلام دینینگ علویتی شوشی جهتا ندر.

نبوت، «ان الله اصطفى آدم ونوحا و آل ابراهيم و آل عمران علی العالمین. ذریة بعضها من بعض والله سميع عليم...» آیت کریمه سنجه، بتون ایسارلنگ جناب الله طرفدن اصطفای طریقیجه مبعوثلکرنی و آنلرنگ بدن و روح جهتندن اعتدال و فطری ککالات ایله خالق ایتلوب کمال نوعی اوزرینه مظهر بولولرینی اعتقاد قیلودن عبارت. نیلر، رهبانلر و کاهنلر کبی یالکر روح (متافزیک) جهتنه مائل بولوب ککالات مادیه و منافع دنیاویه نی آرتنه تاشلامادیلر. یالکر دنیاویون و مادیونلر قیاندن سعادت روحیه نی تاشلاب حیات اخرویه لرنی اونوقادیلر. بلکه انسانلرنی دنیا و آخرت حیات و سعادت لرینه دعوت و ارشاد قیلدیلر. معصوم و پاک انسانلردن بولوب علم و فهم اربابندن ایدیلر. آنارغه حقایق ککانات منکشف ایدی. تعلیم و تربیه لری ده افراط و غلو طریقلرنجه بولنمی بلکه یالکر بو طریقلر ایله گنه بولمشدرد:

(۱) انیالر، انسانلرنی ذات الوهیتده فکر و تفکر کردن منع ایتوب «وینفکرون فی خالق السموات والارض» مصداقجه یالکر، مخلوقاتی حقنده غنه فکر قیلو برله بیوردرلر ایدی. اما کاهنلر، رهبانلر الله نگ ذاندنه وصفاتلرنده تعمق قیلدقلرندن عقیده الهیه نی تحریف و وحدانیت الهیه نی رفض قیلمشلر، بو بابده غلو و افراط طریقیجه خرافی فلسفلر استخراج ایتوب دین الهیدن چقمشلر ایدی.

(۲) انیالر، انسانلرنگ عقللری. فکرلری، قدر تعلیم قیلو برله گنه بیورلدیلر. چونکه انسانلرنگ قابلیت و استعدادلری بر تورلی بولمی بلکه بعضلری غبی و بعضلری ده ذکی، بعض انسانلر قوه قدسیه اربابی بولوب بعضلری اوزون ریاضتلر و اوزاق تعلم صوکنده غنه

لیست النصاری علی شی* و قالت النصاری لیست اليهود علی شی* آیت کریمه سیله ده ایضاح قیلنمشدر. بو حقه هر دینلرنگ اماملری مسئول بولوب حق ایله باطل حقنده دنیا و آخرتده جواب بیره چکلردر. موننی دخی قرآن کریم: «یوم ندعوا کل اناس بامامهم...» دیب ایضاح قیلدی.

درواقع اماملر و معلملرنگ سایه سنده انسانیت، علوم و معرفت، سعادت و صلاح غه ایرشکان امتلرده اماملرنگ اسملری مرفوع بولوب امتلر اوزلری ده شان و شرافت ایه سی بولوب قالورلر. اول اماملرنگ توتقان یوللری حقیقت بولور ایسه آنلر دخی آخرتده الله نگ رحمتنه غرق و سعادت ابدیه ده قالورلر. اگرده اماملر، اوهام و خرافات حامللری و ناشرلری بولوب آنلرنگ سایه سنده و آنلرنگ شومقلرندن، تابع بولغان امتلر، تدنی و انقراض چوقورلرنده هلاک بولسلر مونلرنگ وزر و گناهلری ده اماملرینه بولوب آنلر دنیا و آخرتده لغت آستنده قالورلر. موندی اماملرنگ علم و تعلیملری شیطانندن بولغانلقدن آخرتده ده شیطان ایله برلکده هلاک بولورلر.

امتلر، ملتلر، دنیا و آخرتده یالکر اماملری ایله گنه توکل بلکه اوزلری اعتماد ایتوب ایسارلرنگ کتابلری، ادبیاتلری ایله ده دعوت قیلورلر. موننی قرآن کریم: «و تری کل امة جائیه کل امة تدعی الی کتابها...» دیب آچقندن آچق آکلانور.

مقیقی دینلرینی معرفت و ناسر

دینلر آراسنده قایسی حق ایکانلکینی اوشبو علامتلر برله بلورکه ممکن:

(۱) وحدانیت الهیه اساسنه بنا قیانو، وحدانیت الهیه دنیاوی و اخروی سعادتنگ توب ینگری بولغانلقدن حقیقی دینلر شول ینگرکه بنا قیلنو لازم.

(۲) مدنیت صحیحه و علوم حقیقه برله برکه بارو و آنلرنگ تر قیلرینه مانع بولماو. حکمای راسخون افکارلری برله توسیع قیلغان علوم حکمیه و تربیه انسانیه ایله همان مناسبتده بولو و هر وقت آکا مساعده قیلو بلکه ده علوم صحیحه نگ بالذات منبعی بولوحق دین ایچون ضروردر.

(۳) نوع انساننگ تاریخ و قانون طبیعی سی هم ده تکمل طبیعیسنه مطابق بولو. نوع انساننگ وظائف طبیعی سندن بولغان: وظیفه فکریه، وظیفه اخلاقیه و ادبیه سنه تمام مطابق بولوب تربیه و تعلیم بیرو، فکر و بدن، روح تربیه لرنده افراط و تفریط طرفلرینی طاشلاب اعتدال طریقه سنده بولو شول دیننگ حقیقینه درست دیلدر.

قیلغانلغندن آنک روحی عالم قدسده طیب و پاک بولمیش انساننگ بدینه پاک حالنده تعلق ایتمیش ایدی. بدننگ نظافت و طهارتی قلب و روحغه تأثیر ایتدکنندن بدن و اعضالرنی تطهیر قیلو دیانت الهی طرفندن فرض بولمیشدر. «ما یریدالله لیجعل علیکم من حرج و لیکن یرید لیطهرکم...» آیتی مونی ایضاح قیلمیشدر. طهارتنگ فرض بولوی انسانلرغه تشدید و حرج ایچون توکل بلکه یالکیز آنلرنگ نفسلرینی، روحلرینی تطهیر ایچوندور.

طهارت اسلامی یالکیز روحنگ طهارت اصلیه سینی محافظه قیلو واللهغه تقرب ایتو ایچونکنه توکل. بلکه انساننگ صحتی محافظه ایتک اوچونده مشروع بولمیشدر. بنا علیه اسلام نظرینجه. کیوملر، مساوتلرنگ جملهسی ده پاک بولو تیوشایدور.

اکل طیب ایسه طهارتنگ باشلیچه نیگزندن بولوب دین اسلام جمله دینلرنگ آراسنده مونک ایله ممتازدر. چونکه اکل طیب آدم بالالرینگ قانلرینه، قلب و روحلرینه، دماغ و عقللرینه تأثیر قیلور. «وکلوا مما رزقکم الله حلالا طیباً و اتقوا الله...» آیتی مونی ایضاح ایتدور.

عبادت اسلام نیکی

بتون دینلر قاشنده اللهنی تعظیم و آکا تعبد و توسل قیلو برنجی مقدس وظیفهلردن بولوب هر بر دینلرده اوزلرنجه تورلی اصوللر، تورلی مراسم و قاعدهلر برله عبودیتلر اجرأ ایتلر. دین اسلامده اوشبو وجهلردن عبادت عمللرنی فرض قیلنمیشدر. فقط اسلام عبادتلری برنیچه تورلی وجهلر ایله باشقه دینلرنگ عبادتلرندن فرقلیدور. اسلامده بولغان تعظیم و تعبدو آنک ایله بولغان، توجه و تقرب، توسل یالکیز اللهنگ اوزینه خاص بولورلر. مسلمانلر، عبادتارنده تورلی معبودلر، اولیا و شفیعلرنی اللهغه شریک و اللهغه تورلی واسطهلر ایله توجه و تقرب قیلمازلر. آنلرنگ بتون تقریبلری نذر و قربانلری، دعا و مناجاتلری بتون کائناتنگ خالق و ربی بولغان بر اللهنگ اوزینهکنه بولنور. «قل ان صلاتی و نسکی و محیای و مماتی لله رب العالمین...»، وهم «قل اغیرالله ابغی ربا و هو رب کل شیء...» آیتلری بتون واسطهلر، معبودلرنی عیروب یالکیز بر معبود حقیقیغه عبادت قیلورغه امر قیلنمیشدر. شول سببدن اسلاملرنگ مسجد و عبادتخانلری یالکیز «بیت الله» دن عبارت بولوب آنلرده صنملر، تمثاللر، عزیزلر و صالحلرنگ رسم و صورتلری بولماز. اسلام مسجدلرنگ محرابلرنده یالکیز بر اللهنگ اوزینه توجه قیلنور. «و ان المساجد لله فلا تدعوا مع الله احدا...» آیتی مونی ایضاح قیلدور.

اسلام غازلری یالکیز حالدهده باشقه دینلردهکی کبک جماعت

حقیقنی آکلی آللر. انبیالر انسانلرنگ تورلی طبیعتلرینه کوره ساده روشده تعلیم یردیار و علمنگ غامض بولغان شعبهلرنده سکوت قیلدیلر. بنا علیه آنلرنگ تعلیم و تلقینلرنی عوام و خواص جملهسی آکلا دیلر. علمنگ خفی و غامض بولغان بوتقاریده آنک شول تعلیملرنده مرموز و مخزون بولغانلقدن آنی یالکیز خواص طائفهسیکنه آکلامقدهدر.

۳) انبیالر علم نجوم و علم احوال جو کبی علملر ایله اشتغال قیلمی بلکه تهذیب نفس و سیاست امت ایلهکنه اشتغال ایتدیلر. بنا علیه آنلر منجملر کبی کسوف و خسوف واقعهلرندن و همده حوادث جویه دن، نباتات، حیواناتکنده عجائبندن خبر یرمک ایله اشتغال ایتما دیلر. بعض وقت حکمت کونیه دن تعلیم یررگان بولسولرده آنلرنگ تعلیملری منجملر، حکیملر، متفکملر قیللندن توکل بلکه ساده روشده ایدی. چونکه آنلر فن اهللری بولمی بلکه دین معلملری ایدیلر. دین ایسه فن گه باشقه نرسهدور.

دین آلهی بر بولوب بتون انبیالرنگده دینلری یالکیز شول دین الهینی تقویم و تکمیل قیلودن عبارت ایدی. «شرع لکم من الدین ما وصی به نوحا و الذی اوحینا الیک و ما وصی به ابراهیم و موسی و عیسی ان اقموا الدین ولا تفرقوا فیه...» آیت کریمهسی شوشی معنایی ایضاح قیلنمیشدر.

بتون انبیالر، یالکیز بر الله تعالی گه توجه و تقرب قیلورغه دعوت ایتدیلر و انسانلرنی یالکیز فضائل انسانیه و اعتدال طریقهسنجه تربیه قیلدیلر. پیغمبرلر و دینلر آراسنده بولغان باشقهلق ایسه یالکیز «منهاج» لر سببدنکنندور.

دین الهی، انبیالرنگ بعثتاری ایله آقرونلاب هان تکمیل ایتوله باروب آخرنده «دیانت محمدیه» تبلیغ ایتولدی مونک سببدن «دین» اوزینگ غایه و نهایتسنه ایرشوب انسانلرنگ دنیاوی و آخروی حیات و سعادتارینه مطابق صورته اتمام و اکمال قیلندی. «الیوم اکملت لکم دینکم...» آیتی مونی ایضاح ایتدور.

سمعیات، میزان و صراط، جنت و تعویج کبک یالکیز سمع برلهکنه بلننگان شیلردن عبارتدر. سمعیاتنگ حاللری و کیفیاتی انسانلرنگ نظر و فکرلرینک اوستنده و فنلرنگ ماوراسنده بولغانلقلردن آنلرنگ حاللردن بحث ایتک ممکن توکل. آنلرغه ایمانمز یالکیز سمع طریق ایلهکنهدور.

•••

طهارت و نظافت فاعدهسی

بو قاعده دخی انساننگ نظافت اصلیهسنه بنا قیلنمیشدر. چونکه نوع انسان مخلوقاتنگ اچنده ذانا شرف، کرم ایله خلق

طرفدن الزام قیلمش شیلر، دنیا و آخرت انسانلرنیڭ حیات و سعادتلرنیڭ شرطلرندندر.

شُرک و خمر، زنا و سرقت، قتل نفس کبی اسلام طرفدن حرام قیلنغان نرسهلرنیڭ جملهسی انسانلرنی مهلسکاردن ایکانلیگی معلوم.

فقه قانونلری

فقه اسلامی دخی بتون قاعدهلری، فرعلری ایله عدالت و مساوات، نیگزلینه همده حقوق مدینه، حقوق سیاسیه و حقوق طبیعییه قانونلرینه تمام مطابق وضع قیلنمشلردر.

علوم اسلام

دیانت اسلام، علوم و معارفنڭ بتون شعبهلرنی جامع اولماقدهدر. قرآن شریف «و علم آدم الاسماء کلها...» دیب نوع انساننڭ جوهر فطرنی ایله علوم و معارف غه مفسطور بولغانلیغنی و همده «شهد الله انه لا اله الا هو والملائكة و اولو العالم قائما بالقسط...» دیب اهل علمنڭ شرف جهتدن ملائکه عالمی مرتبه سنده بولدقلرنی بیان قیلنمشدر. «یرفع الله الذین آمنوا منکم والذین اوتوا العلم درجات...» دیب ایمان ایله علم اهللرنیڭ انسانلرنیڭ آراسنده اوستون درجهده بولدقلرنی کوسته رمشدر. قرآن کریم، عقل تربیه سنه و آنک دخی کیڭایوونه «لعلکم تعقلون...»، «افلا یعقلون...» کبک آیتلر برله تشویق قیلور. تعقل و تفکر، تدبیر و استبصار حقنده بولغان آیتلرنیڭ حسابی یوقدر. قرآن شریف علوم و معارفنڭ بتون شعبهلرنیڭ تاملرنی حتی بتون فلرنیڭ مادهلرنی، اولقلرنی آیروب آیروب کورساتور. مثلاً: «لقد کان فی قصصهم عبرة لاولی الالباب» دیب تاریخ مقدس فینک مادهسی، «هو الذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق...»، «والذین معه اشداء...» دیب تاریخ اسلامنڭ مبادیسنی، «هو الذی جعل لکم الارض ذلولاً فامشوا فی مناكبها...»، «افام یسیروا فی الارض فینظروا کیف کان عاقبة الذین من قبلهم»، «هو الذی جعل الشمس ضیا والقمر نوراً وقدره منازل لتعلموا عدد السنین والحساب...»، «والی الارض کیف سطحت...» دیب علم هیئت همده علوم ریاضیه، جغرافیه نڭ مبادیلرنی ایضاح قیلدی. موندن دخی «تقویم» فلری آکلاشیلور. «ان فی خلق السموات والارض و اختلاف الیل والنهار والفلك الی تجری فی البحر بما ینفع الناس و ما انزل الله من السماء من ماء...» آیتلری تاریخ طبیعی نڭ مبادیلرینه اشارت ایتهدر. (صوڤک).

امام و مدرس سرورالدین بن مفتاح الدین.

اصولنجهده اقامت قیلنور. بوایه حیات اجتماعیه و اخوت اسلامیه نڭ نیگزینه مقدس بر تمل صالو، دینی و مقدس بولغان اجتماع سببندن بربری ایله الفت قیلشوب حیات اجتماعیه نڭ مبادیسنی اظهار قیلو دیملک بولور. «والذین استجابوا لربهم و اقاموا الصلوة و امرهم شوری بینهم...» آیتی مونی ایضاح قیلنمشدر. اسلام مسجدلرنده مؤذنلر، وحدانیت الهیه نڭ کلهلری ایله مسلمانلرنی مقدس جماعت غه دعوت قیلدقلرنده، اجابت دعوت قیلوب نمازلرنی اقامت صوڤکنده دینی مشاورهلرنیڭ قاپولری آچلو تیوشلک گه اشارهدر.

اسلام عبادتلری یالکزر نمازلر غه حصر قیلنمی دعا و ذکرلر، تلاوت و صلواتلر، استفارلرده عبادت جمله سندنذر. مونلر دخی نماز کبی یالکزر بر الله نڭ اوزینه توجه اساسنه مبنی بولوب تورلی اولیا مدبرلر، شفیعلرنیڭ واسطه ایتلولرندن برئی و پاک بولور غه تیوشیلر.

روزهلر، زکات و حج لرده، نذر و قربانلرده یالکزر بر الله نڭ رضاسنه مبنی بولغانقلرندن صنملر و هیکلر حضورلرده اجرا قیلنمازلر. مونلر دخی تزکیه نفس و تربیه روح غه وسیله بولولری قیلندن اخوت اسلامیه و انسانیه نی ده تأیید قیلورلر. زکاتلر، صدقلر، نذر و قربانلرنیڭ جملهسی، تعاون و تناصر حکمتلرنی جامعلردر.

مکرم اخلاقیه قاعدهسی

مکرم اخلاق اسلامیه ایسه یالکزر انسانلنڭ فضائل فطریهسی اساسلرینه بنا قیلنمشدر. اخلاق اسلامیه ایسه، طبقهلق، قومیت، صنفیت تربیهلری ایله مقید بولمی بلکه جمله سندن عام بولغان انسانیت اعتباری ایلهدر. استبداد، عظمت تربیهلری، اخلاق اسلامیه دن توکلر. انسان اخلاق اسلامیه تربیهسی ایله بهیمیت، سباعیت، شیطانیت دائرهلرندن چقار لکن نی قدر اخلاقی بولسده مونڭ سببندن مافوق انسان بوله آماز. بلکهده همان انسان و بنده دائره سنده قالور.

جمعیت بشریهده لازم بولغان صدق، اعانت و الفت، شفقت و مودت و همده کائنات و انتظام عمومیه رفق و مرحمت قیلو وظیفه لری جملهسی ده اخلاق اسلامیه نڭ اساسلرندندر. «انک لعلی خلق عظیم...» آیت کریمهسی حضرت محمد علیه السلام نڭ مکرم اخلاقیه باندنه بولغان یوکلهکن کوستهدر. حضرت پیغمبر مز اوزی ده: «بشت لانعم مکرم الاخلاق» بیورمشدر.

اعظم قاعدهلری

اسلامیتنڭ، فرض، واجب، حرام، مکروه، مباح دیب وضع قیلغان احکام قاعدهلرنیڭ ده تیران حکمتلری بار. شریعت اسلامیه

کورسه-تکناچی، شوشی عالمر برله ارباب صنعتی حمایه ایتسه ایدی «ره-نه سانس» دوری ایتالیا و یاوروپاده توکل، بلکه تورکیده باشلانہ جق ایدی. فقط جیگن فاتیج، حفیدی سلطان سلیم قدر نفوذکه، سوزن اوتکاروچیلککه مالک توکل ایدی. بنا علیه یونان فلسفه و صنایعسینگ محافظلرن قاجردی. بولار ایتالیاغه هجرت ایتدیلر.

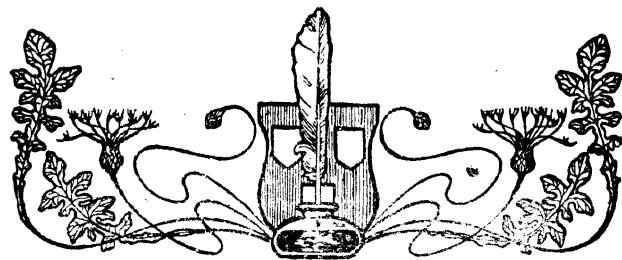
ایشته اول زمانده عمومی بر اویغانو حاصل بولدی. فکر بشر تیقت ایتدی. انسانلق یا گدن باش قالقتدی. کاغد و مطبعه ایجاد ایتولگاج فکرلر دنیاده بیک تیز تارالوب ئسگوردی. دنیاه بتونلای یا گاه حیات طودی. مدنیت آرتق و قتل بولودن چغوب منگولک بولوب کتیدی. قریستوف قولومب آمریقانی، باشقه کاشفیلر بوتن قطعلرنی فتح ایتدیلر. دین عالنده ده «ره فورم» باشلانیدی. اول زمانلر ذهلرغیلان اینکان، فکرلر طاشوغان ایدی. ایستخولاستیق ترک ایتولدی. تنقید، محاکمه، اولچو حکم سوره باشلادی. خلاصه: یا گدن یوقلاماسلق روشده انسانلر اویاندیلر.

خاتونلر شوشی زمانلرده کیرهک «ره-نه سانس» قه، کیرهک «ره فورم» غه تمام چن کوکلری برله قاتناشدیلر. پریقلس دورنده، اسکندریهده بولغان شیکلی ایتالیا و فرانسیسهدهده خاتونلر اوز آرا جمعیتلر (آرغانیزاتسیه لر)، سالونلر، حمایه محفللری آچوب عالملرنی، متفکرلر و اصحاب قلمنی، صنعتکارلرنی اوز یانلرینه جیدیلر. شول وقته خاتونلر ایچنده بایتاقنه علماده ییتوشدی. ذاتا عشق دوری باشلانچاق، عشق و محبت سائقهسی بلدهده خاتونلر اوز درجهلرینی بایتاق کوتهرگانلر ایدی.

منه شوشی اویانولر، حرکتلر سایه سنده خاتونلر اوزلرینگ موقع و حقوقلرن طانی باشلادیلر. شول سببلی خاتونلر هر نرسه که اشتراک ایتوب کیتدیلر. طوغرودن طوغریغه بولماسهده سیاست بولیتبیه اشتهده نفوذ اجرا ایته باشلادیلر. سیاست دنیاسنده بو حال بیک تیز سیزلیدی. یعنی خاتونلرینگ بو طوغروده نیتدر رول اویایه چقاری عمومکه بلونیدی.

زمانلر اوتو، حیات قاعده لری کوندن کون آلوشینه بارو برله شوشندی بر طرزده باشلانغان «خاتونلر و آلارینگ حقوق آلو مسئلهسی» بو زمانغزه چیکلی غایت درجهده اوتکنکک حاصل ایتدی.

انگلترهده کی سوفراژیتسکلرینگ نلر اشله گانلکلری حاضر ایندی هر کهمکه معلوم بولسه کیرهک. خاتونلر حرکتی نگ باشلانوب کیتوی حقنده بیک چاقنه بولسهده سوبلهب اوندک، بو خاتونلر حقوقی، آلارینگ حتی صایلاولرغه قدر قاطشورغه تورولری اوستمز که کیلوب باصقانلقدن، بو بزنگ ایچون بو کونده کی

خاتونلر:

خاتونلرینگ اویانه باشلاولری قایچان بولغان.

خاتونلر ایرلر شیکللوک کشی بولسهلرده، بیچاره لرغه آلا قارالماغان. هر کهم که یلگولی عموم آدم بالارنده: کوچسزلرنی اوزلرینه بو یسندروب قل یاساو عادت حکمینه کرگان. شونگ شیکلی خاتونلر گرچه ایرلرینگ صکار ایده شلری بولسهلرده، جیلکله رینگ قانلقلرینه طایانوب ایرلر خاتونلرنی ایزونی - قل یاساونی اوزلرینه بورچ دیب بلگانلر. خاتونلر - ایرلرینگ شول ظلملرینه قارشلی طوراً آلمیچه؛ حقوقلرن؛ کشیکلر یله یوغالتوب بتورگانلر. شونگ ایچون ده خاتونلرغه کشی دیب قارالماغان. ترکلهکده، ترکک میداندنه آلارنی هیچ نرسه که قاتوشدرماغانلر. ایرلر خاتونلرینگ یالغز اوزلرینگ..... آرزولرن باصدرر ایچون یاراتولغان مخلوقلر دیب بلگانلر. بیک کوب عصرلر، خاتونلر اوزلرینگ نیندی موقعده تورغانلقلرینی ده سیزمگانلر. حتی اوزلرینه بولغان چیکسز ظلملرنی یله حس و ادراک ایته آلمایانلر. اوزلرن شولای قوللق ایچون یاراتولغان مخلوقلر دیب بلگانلکلرندن، آرتق بو حقهده باش واتوب تورماغانلر. الحاصل طوتقان اوردلری قولچیلق بولوب، اوزلری ده قولچیلقده یاشاونی تقدیرالهی دیب حسابلاغانلر. شولای خاتونلر قول بولوب یاشا گانلر، فقط مونده ایسکه آنورغه تبوش بر نقطه بار، که اولده: بو قولچیلقدن طوبوب، خاتونلر موگا قارشلی قایچان حرکت ایته باشلادیلر. ایتورکه یاری قایچان و نیندی سبب و عامللر آرقاسنده موگا قارشلی حاضرک کوره باشلاغانلر؟

ایشته شول حقهده بر آز ایضاح بیروب کیتهرکه تیوشلی:

تورکار طرفندن استانبول فتح ایتلو برله قرون وسطی بئکان حساب ایتوله. هیچ شبهه یوقدرکه یاوروپا اول زمانلرده باربار حالنده ایدی. یالغز بیزانسنده تورا تورغان بعض عالمر یونانتسک فن و فلسفه سن صاقلارغه. صاقلاب قالورغه بیک اق طرشلر ایدی. تأسف ایتوله چک بر نقطه: بولار فتح صوکنده سلطان محمد خان ثانی نگ التفاتینه مظهر بولمادیلر. فاتح پاپاسلرغه - پوپلرغه حرمت

یهروب یعقوب بک ناک اوزینه تابع بولوبنی التماس قیلغان ایدی. یعقوب خان آنک مأمورن بر اویگه صولاب قوبیدی.

یعقوب خان سیاسی اشلرده جیدرک حرکت ایته باشلاغان ایدی ایندی. داخلی خبرلرنی چیتکه چغارماو یولنده مأمورلرگه قاتی تئبیهلر قیلدی. هر چیگده (حدود) گه قاراولچیلر قوبوب اچدن هیچکمنی طشفه چغارماسقه، خارجدن کرگانارنی توقیف ایتهرگه قوشدی. مملکتک خیانیت یولنده حرکت ایته چک کشیارنی «اولم» بلن آ گهله ندروب قوبیدی. اول منه شوندن صوگفته مملکت کیگایتورگه کرشدی.

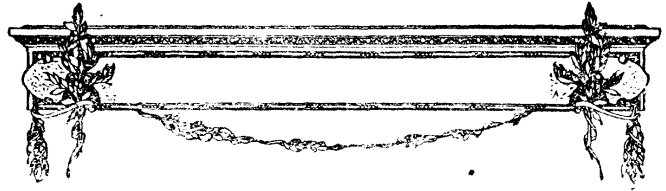
آقسونی قولغه آغاندن صوگ آنده حکیم خواجه نی «والی» ایتوب قوبیدی ده تیز گنه «کوچار» غه یوردی. لکن کوچارده بر آز کوره شرگه طوغری کیلیدی. یعقوب خاننگ بو یرده گی کوره شی، باطرارغه تورلی مکافتلر وعده قیاووی جهشتدن جن و جدی بر کوردش ایدی. هر ایکی طرفنک پهلوانلری ییل باغلاب کوچ صناشو میدانینه آتلدیبار. بر طرف یولبارس شیکللی آوزندن اوتار چه چه، ایکنجی طرف اژدها دهی اوکره! کوپ طارطشقاندن صوگ «یعقوب» باطر «کوچار» پهلوانی نه یله ندروب سالدی. بیچاره شولقدر نق توشدی ایندی، یرلر سلکنددی. بیچاره ناک حالی آغر ایدی. داود خلیفه دیگان کشی آنی قزغانوب اون مکلر چه قالمقلارنی باردیمگه چاقروب آنی طور غزوب او طور قزقی ده بولغان ایدی. لکن صوگشندن یعقوب صول قولی بلن داود خلیفه ناک بوغازندن طوتدی، اوک قولی بلن همه قلماق و دونکانلرنی قصدی. کوچار واقعلرن جدی روشده بالتفصیل یازار بولساق سوز اوزننه کیته چکشدن بو یرده شولقدر (کنایه) بلن کفایه لهرگه مجبور بولدم

یعقوب بک کوپ یرلرنی قورال کوچی توکمچی، یرلی مسلمانلرغه حقیقت حالنی آنگلاتو ایله آساتقنه آلورغه موفق بولدی. شونک ایله برابر صوغشرغه طوغری کیلگان اورنلرده قان توکلودن ده قورقوب طورمادی. قطای و قالمقلر بلن یاخشوق کوره شرگه طوغری کیلیدی.

یعقوب خان مملکت اوسدرو اشلرنده فوق العاده اوستالق ایله حرکت ایتوب، بارغان بر یرنده موفق بولدی ایسه ده، مملکت و حکومتی یشته تو، آنی عصرلرچه دوام ایتدرو مسئله سی آنی همان بورچی ایدی. اول بو حقه ده. اویلاو، خیالانو بلن گنه قالمادی. آتا، بابا، قوم و قرنده شلری کبک یاردم صوراب مزارلرغده بارمادی. اول بو یولده آیاقنی مونه نیچک آطلادی: ۱۲۸۹ ده گنیرال قوفان ایله تاشکندده بر تجارت معاهده سی

مستهلرنگ اگ مهمیدر. باشقه نرسه لر طوغروسنده احتمال بزنگ بر آرنه بولسه ده حاضرلرگمز باردی. اما خاتونلر طوغروسنه کیلسه ک، حاضرلرگمز ذره قدر یوق. مونگ ایچون هیچ کیچکمیچه کوزمزی آچوب اشکه طوتومز اگ ضرور اشلردندر.

عبد الحمید المسلمی.

آلتی شهر تاریخنندن بر پارچه

یعقوب خان مملومتی

یعقوب خان اول آغان یرلرینه ترتیب اورناشدرو ایله مشغول ایدی. اول آغان یرلرنده تمام نغوب بتمی طوروب قوتحات بلن اوغراشمادی. بنا علیه کاشغر، خوتنه، یارکند و مارالباشی شهرلرن آغاندن صوگ ۳-۴ یل طنچقنه طورودی. اول شوشی طنچاق وقتن ده بوشقه اوزدرمادی. اچکی اصلاحات چاره لرن کوردی. یوللر توزه تدردی، کیره کلی یرلرگه کوپرلر سالدردی، عسکرن کوبه یوب ترتیب و انتظامه قوبیدی. صوغش اسبابلری طیارلادی. اول ایندی بر نیچه طوبقه ده مالک بولغان ایدی. مونه شوندن صوگفته مملکت کیگایتو ایشنه کرشدی.

عسکری کوچی کوندن کون آرتقمده؛ خوقند، بدخشان، افغانستان و هندستان طرفندن کوکلایلر کیلوب قوشلوب طور مقده ایدی. مونه، شوندن صوگ مملکت کیگایتو یولنده ثری ثری آدمولر آطلی باشلی؛ یعقوب ناک اوستالغی آرقاسنده حکومت، «شمسیه» (زوتیک) کبی هر طرفقه قانات جهیه، حتی آلتی شهرده «یعقوب» طوغلو مناسبتیه اوکندن ده صولندن ده زور زور کشیلر بو طرفقه دقت ایله «نظر» صالا باشیلر. قایسی سوداگرلر صورتینه کروب، قایوسی سیاحت قیلوب آلتی شهرگه «تشریف» ایتلر. آندن ده موندن ده قوزغون قارغلر اوچا. آقبای و صاری بایلر قایسی قوبرغن صرتقه صالوب، قایسی بوط آراسینه قصدروب و قایوسی ثرلی- یرلی سلکنبو یا لاغایانوب یوریلر. بر کون آبار بولسه ایکی کون بولوط، بر کون قار یاوسه اوچ کون بوز، مونه شول طومانیلی هوا اچنده یعقوب «یەشن» کبک یالتری. یەشن! آندن هر کم قورقا!

۱۲۸۶ ده خوقند خانی خدایار قادرقل بکنی کاشغرغه

قیلغان ایدی. یعقوب خان هر نه قدر آقچه و اسلمه که یک محتاج بولسه ده، مملکتشک یشرن خزینهلرن چیتلر که ساتو کی آخری خیرسز بولاجق بواشلردن امتناع ایتدی. «آلتی شهرده آندی معدلر یوق بیت، سز بونی کمدن ایشدکیز و نیچک بلدکیز؟» دیدی. موسیو فوربست: «کاشغرده چغتایچه یازلغان بر اثر بزنک سیاحلرغه اوچراب انگلیزچه که ترجمه ایتلگان. بو اثرده آلتی شهرنک قای بیرنده نیندی معدنلر بارلغی بیان قیلغان؛ بزانی شوندن اوگره ندک» دیه جواب بیرمش ایدی.

قورال و آقچه نه شولقدر احتیاج توشوب طورغان برزمانده یعقوب خان نی ایچون انگلیزلر که امتیاز یوروب مکفترل آلورغه آشقمادی؟ صوغش معلمی اسماعیل افندی طرفندن شول مضمونده غی بر سؤالغه قارشى یعقوب یک بویله ایضاح بیرگان: «انگلیزلر سیاست باینده یک ماهر خلقدیر. آر هندستانی ده «تجارت» قارماغی بلهن ثله کتردیله. قوللرینه امتیازلر طوتدروب قوبلسه آر آلتی شهرنی ده تصرف ایته بلورلر» دیگان. «حکومتز نقلی بر نیگر که اوطورغاندن صوگ خدا تله سه مین اول آتولرنی اوزم اشله ته من. موندن اوز خلقمز فائده لاندور» دیگان.

خلاصه: یعقوب خان، بالدورغی خانلر، خراج و تورلر شیکلی تدبیرسز و اوز قورصاغی ایچونکنه طرشوچی کشی توگل ایدی. آغا انیلری تگنده بر بری ایله (منصب و حکومت تالاشوب) اوز آرا صوغشوب یورگاند، یعقوب خان مونده کوچلی واساسلی بر تورک حکومتی وجود که کیترو یولنده جان تالاشوب قطای و قالماقلر بلهن صوغشوب یورر ایدی. تگی عقللی باشلر (!) قوش آستندن کوکهی آلورغه یورگاند اشطانسز قالدیلر. بو ایسه بو بیرده تورکیه کبی مدنی قرنده شلرن جلب ایتوب یاوروپا ترتیبده عسکر و قورال حاضرله و ایله مشغول ایدی.

یعقوب خان نظامی عسکر، کوچلی طوب، و اوستا قوماندانلرغه مالک بولغاندن صوگره اورومچیغه قدر کیتوب قطایلر بلهن صوغشدی.

یعقوب خان اوزینک طرشلغی همده طبیعی بولغان ذکاوتی سایه سنده آسیاده کوچلی بر تورک حکومتی وجود که کیتره چک ایدی. لکن آنگ بواشین «اجل» مساعده بیرمده دی. درست یعقوب خان تورکستان چینیه قیامتکه چه قالورلق مدنی و عمرانی اثرلر وجود که کیتره آلمادی. معارف و صنعت که مخصوص مؤسسه لر تأسیس ایتمده دی. لکن بوکا وقتده یوق ایدی ثلی. چونکه اول قوتحاتدن توقتاغانی یوق ایدی ثلی. یا گادن یا کا مملکتلر فتح ایتوب حکومتک نیگر قوروايله مشغول ایدی. اول مراد و مقصودلرینک

یاصادی. شوندن صوگ روسیه حکومتی «نارن» طرفینه تجاوز ایتودن وار کیچدی. ۱۲۹۰ ده خوقندلی حاجی ملا تراب اسملی کشینی سفیر ایتوب «پترکیراد» غه کوندردی. حاجی ملا پتر اگراده آقچ یوز ایله قازشی آندی. ۱۲۸۹ ده بخارا امیری مظفرالدین خانک اوغلی عبدالملک خان کاشغر که کیلوب یعقوب خان بلهن کورشدی. شولوق یاده خدیو مصر اسماعیل پاشا طرفندن یپهرلگان مخصوص مأمور هم کاشغر که کیددی. ۱۸۹۰ ده موسیو فوسیف فوربست واسطه سیله یعقوب خان حکومتی بلهن انگلتره آراسنده هم مهم بر معاهده یاصالیدی. شول اوق مدتده تورکیه حکومتی ایله ده اتفاق یاصاب آندن قورال و صوغش معلملری جاب ایته باشلاغان ایدی. یعقوب خان کینه شول یلدوق افغانستان امیری ایله ده مناسبت حاصل قانغان ایدی. ۱۲۹۲ ده درسعادته قدر باروب عبدالعزیز خان بلهن کورشدی. کترگان هدیه لری قبول ایتهره ک برنجی درجه مجیدی نشان آلدی. شوشی سفرنده روسیه نک درسعات سفیری بلهن کورشوب محبانه صحبت ایتدی. انگلیز سفیرنک تشویقی ایله: کاشغر حکومتینک خوقندغه قول اوزلقوی شرطیه قطایلر بلهن صوغشقاند روسیه نک یاردم ایتوی حقنده وعده له شوب قویمق ایچون پترکیراد قه باردی. روسیه ایمپراطوری بو حقدغه گینیرال قوفمان ایله کورشو کیرکنگن بیان ایتکاندن صوگ تاشکنند یولی ایله کاشغر که یاندی.

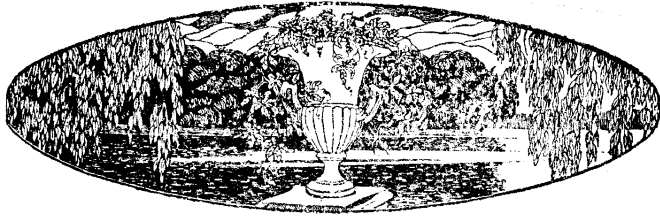
(یعقوب خان عبدالعزیز خان طرفندن بر «فرمان همیون» آلمان ایدی. بو «فرمان» یک اوزون بولغانلقدن مقاله مزه که درج ایته آلمادق).

عبدالعزیز خان طرفندن کاشغر که کوندله چک صوغش اسبابلرن مراد افندی و کاشغر کاتبلرندن ملا صالح و عبدالله آخون و باشقالر هندستان یولی ایله آلوب کیدیلر. و یارکنده اورنلاشوب عسکر که تعلیم بیره باشلادیلر.

مونه شولای ایتدی اول یعقوب خان!

درست، معاهده یاصاو، اتفاق قیلو بلهن گنه اش بتدی دیب بولمی. معاهده ایکی باشلی بولا بیت اول. شولای، اما یعقوب خان بو حقدده ایته ک. چیکن قسقه طوتوب یورر، تیره من ملاحظه و تدبیرلر صوگنده غنه اش کورر ایدی.

بو سوزلرم باخشیراق آکلاشلسون ایچون. انگلتره حکومتی ایله یعقوب خان آراسنده بولغان بر «مناظره» نی کوزدن، کیچریک: آلتی شهرده گی آتونلی تاغ و یلغهلردن و باشقه معدلردن فائده لاندو امید ایله انگلتره حکومتی یعقوب خان بلهن امتیازلی بر معاهده یاصامچی بولوب، معدن حاصلاتینک دورتدن برن، صوغش ایچون کیره کلی عسکر که کیوم یتکروب طوراجینی شرط

جمعه ده منبر آلدنده اذان یوقدر

هر نماز اوچون بر اذان مشروعدر. جمعه اوچون ده شولای. عصر نبدی ده و کذلک ابو بکر، عمر خلیفه بر عصر نده جمعه ده بر اذان ایتلوب اذان نگ اورنی ده مسجد اچنده منبر آلدنده ایدی. چونکه اول وقت اصحاب کرام آز اولوب بار قدریسی مسجد حوالیسنده اولدقلرندن اذان ایتلو برله منبر ایلنه سینیه جیولوب خطیب خطبه اوقور ایدی. عثمان خلیفه بولدقی زمانده اهالی کوبایوب خارج مسجده مسجدهدن یراق اورو نلرده بولندقلرندن منبر آلدنده ایتلگان اذان نگ معنی سی اولمادقلندن عثمان رضی الله عنه اذان نی خارج مسجد (زوراً) ده ایتدر ایدی، و استقرار الامر علی ذلک. (بخاری ج ۱ ص ۱۰۷)

عصر نبی و خلیفتین و عثمان ده هم اذان برگنه بولوب فقط محلی باشقه ایدی، نظراً لحوال الناس و محالهم. أمویه دن هشام بن عبدالمکک زمانده اول بر اذاننی ایکی قیلوب برسنی منبر آلدنده و برسنی ده مناره ده قیلدی و ایکی عصرنگ اذاننی قالدردماونی اولی کوردی. اذان نگ بر منارغه برگنه بولوب مشروعیتندن غفلت ایتدی (نور الیقین ص ۹۸).

صوگ عصرلرده أمویه خلفاسندن هشام بن عبدالمکک بدعتنی، شیعه اثنی عشریه اعتقادی بولغان. خروج و ظهور مهدی خرافه سینی خطاً عقائد اهل السنة عدايدلو قیلندن سنت ديه تلقی و تشهیر من غیر تکیر قیلندی.

دیمک: جمعه ده بر اذان اوقولو، اذان ایسه جمع ناس الی الصلاة ایدکنی غافل انسان بولمازظننده من. اختلاف زمانو احوال سببیل محل اذان مختلف بولغان قویغان. و عن هذا بر مسجدک خلق جیولوب بئکان بولغاچ منبر آلدنده اذان نگ معنی سی بولمادقلندن بو اذان نی قالدردق والسلام.

الحاج الحسن القزالجری الامام الخطیب المدرس بومسکی.

•••

بو مسئله حقنده آرخنه سوز قوشونی لازم تابامز. چونکه جمعه اذاننی حقنده بزدن سوز صور اوچیلر بار ایدی، بز آنلرغه خصوصی جواب یازا آلمادق، بو مسئله مناسبتی برله قوشاچق سوزلرمز حقیقت حالده شول کشیلرکه خصوصی جوابمز بولور.

اونده برنده عملیگه قویا آلیچه آخرتکه سفر ایتدی. ۱۸۹۴ نجی یل جمادی الاخرنگ ۱۶ نجی کونی «کودلا» ده وفات بولدی. بوندن صوگ نهق بورونقی خواجیلر شیکالی: زن فرزند، مال اموال. تخت و حکومت سوبوچی شخصیت پرست بیکلر، حاکملر، قضا و قلاماق صوغشندن واز کیچوب اوز آرا تالاشرغه طوطندیلر. نیاز حاکم دیگان بر خائن، یعقوب خاننک ترک زمانده اوق مملکت و حکومتک ضررینه حرکت ایته باشلاغان و یعقوبدن یه شروب یک کوب صوغش قورالدرن یرگه کوموب قویغان ایدی. یعقوب خان یرگه کوماو ایله اول خائن کوملگان اسبابلرن یر آستندن چغارغان ایدی. لکن مقصودیه یته آلمادی. قورالدر قطایلر قولینه ئله کنگان ایدی ایدنی. یعقوب خاننک وفاتینه شوشی کشی سبب بولغان دیوچیلرده باردر.

«خوتهن» نوشیروان یاشوف.

لوتکان کونلرنگ یادکاری

مسکاو شهرنده «لاصقوسنی غاستینسه» ده یاشلر مجلسی بولوب آرارلنده بایلر عالمی وعالمیر بابی بولغان حاجی م. ی. د. جنابلری بار ایدی. یاشلردن بری نیندی مقصد برله در. حاجی بک قولینه، صلو بر قز رسمی توشرلگان کانفیت یردی. حاجی موکا اوزون وقت قاراب طوردی ده اوشبو بیتلرنی اوقوب کویله دی:

خاه قاسم، خواه میر قاسم سن تقسیم ایت کوکلک میگا

یاندراسن، کوبدره سن جان کوکل کینکان سیگا

کیگ کوکلرک سراینده میگا کورسه ت اورن

ایچماسه (هیچ بولماسه) سادب ییارمه باقماغل کفکر قرن

آج تقابک باق میگا برگر آچلوب ای حبیب!..

بغم اوطی سونیه چک باقمه سه ک سن ای طیب!..

سندن آرتق ایسته گیم یوق بر توشور کوزک میگا

ایکی دیناده تله کم اولاجق آنجق سیگا....

حاجینک ارتجالا سویله نگان شعرلری، شول مجلسده

کانفیت کاغذینک اوزینه یازغان ایدی، بو کاغذنی رسم برله

برگه سزگه ییاردم. بو واقعه که ایندی بایناق آیلر، یلار اوتدی.

فلان.

م شروع بولو ترتیبی برله جمعه نمازنده منبر حضورنده غی اذان «برنجی» و جمعه نمازینه کرسور ایچون بولغان اقامت «ایکنجی اذان» پطشده ایتوله طورغانی «اوجونجی» اذاندر. اما اوقولو ترتیبی برله طشده غی اذان «برنجی»، منبر آلدنده غیسی «ایکنجی» و خطبه دن صوڭ غازغه کرسکانده گکی اقامت «اوجونجی اذان» دیب سویله نهدر. مسئله چوالماسون ایچون باشده شوشی اصطلاحلرنی بلوب آلورغه و کوکلده طوتارغه تیوشلی.

«منبر آلدنده اذان یوق» دیگان سوزننگ درست بولوب بولماوی، حضرت عثمان طرفندن «زورأ» اذانی احداث قیاناغدن صوڭ منبر حضورنده اذان بولوب بولماوغه بنا ایتولندهر. اگرده «زورأ» اذانی سبیلی منبر اذانی بئکان بولسه یوقاریده غی دعوی درست بوقسه درست بولمیدر. چونکه اولگی احتمالغه کوره «زورأ» ده غی اذان «منبر» اذانینگ اوزی بولوب باری اورنی غنه کوچکان بولادر. ایکنجی احتمالغه کوره منبر اذانی همیشه اولگیجه سلامت قالغان حالده «زورأ» ده یا کا بر اذان آرتقان بولادر.

بز اوزمز، رسول الله عصرنده بولغان منبر اذانی همیشه سلامت طوردی حضرت عثمان بو اذان حقنده تصرف ایتما دی و مونک اورنینی کوجرمادی بلکه شوشی اذان اوستینه اجتماعی بر ضرورت سبیلی «زورأ» ده یا کا بر اذان احداث قیادی فکرنده مز. «جوامع الکام» شرحنده ده (۲۸۵ نجی حدیثده) شولای بازغان ایدک. مونکا بیک کوچلی دلیلمز یوق، نق اعتماد ایته طورغان کتابلرمزنگ بعض برلری بو وقتده یانمزده توگل، شول سبیلی اوزمز قناعت ایتارلک درجه ده تیکشره آلمادق. شولای بولسه ده فکرمز بتونلای یا گلش بولماز دیب امید ایتهمز. بو طوغروده غی سندلرمز مونلر:

(۱) زورأ اذانی روایت ایتوجی زهری «زاد التأذین الثالث يوم الجمعة عثمان...» دیب روایت ایتهدر، (۱). «زاد» سوزندن اصل فعل اولگی حالنده سلامت قالغانلی آکلاشلا. اگرده منبر اذانی بئکان بولسه اول وقتده «زاد» دیماز بلکه اورنی غنه کوجرلگان بولوغه دلالت ایته طورغان لفظلر ذکر قیلور ایدی. (۲) «زورأ» اذانی احداث ایتولگانندن صوڭ منبر اذانی بئکان بولسه بو بیک مشهور اش بولور و کوب طریقلر برله کوجرلور ایدی. بز اوزمز موندی بر نرسه کوره آلمادق. (۳) حافظ ابن حجرنگ جمعه اذالری حقنده: «الاذان الاول کان للإعلام وکان الذی بین یدی الخطیب للانصات» همده امام طبرانی دن کوجروب: «قامر

(۱) صحیح بخاری. ج ۱ ص ۲۱۹. سنن ابن ماجه. ج ۱ ص ۱۸۰.

(عثمان) بالندا الاول علی دارله یقال لها الزورأ فکان یؤذن له علیها فاذا جلس علی المنبر اذن مؤذنه الاول» دیگان سوزلرندن «زورأ» اذانی برله برلکده منبر اذانی ده همیشه اولگیجه سلامت بولغاناق آکلاشا. گرچه اسنادسز بولسه ده زحشری هر ایکی اذان اوز اورنلرند بولغانلقنی تصریح قیلهدر (۱). ابی العری «احکام القرآن» اسمعی اثرنده (ج ۲ ص ۲۵۶): «عثمان طرفندن احداث ایتولگان زورأده غی اذانی ایشقولری برله خلقلر جمعه گه جیولالر ایدی، شوندن صوڭ عثمان منبرگه اوطورادردده، رسول الله ننگ مؤذنی اذن ایتهدر، شوندن صوڭ عثمان خطبه غه کرسهدر ایدی» مضمونده سوز سویلدر. (۲) امام شافعی «الام» ده «امام، منبرگه اوطورغاندن صوڭ مؤذن اذانغه کرسور، طشقی اذانی کیردک عثمان و کیرهک باشقه بر کشی احداث ایتکان بولسون قاشمده رسول الله ننگ اوز عملی احب» دیب (۲) اوزننگ یوقاریده غی سوزینی رسول الله فعلی ایتوب کورسه ته و طشقی اذانغه کوکلی طولماغانلقنی آکلاشا. اگرده حضرت عثمان اشی اذاننگ اورننی کوجرودن گنه عبارت بولسه اول مونکا رسول الله فعلی اوستینه ایکنجی بر نرسه احداث ایتول معناسینی بیرمگان بولور ایدی. حافظ ابن حجر بعض بر صحابه لرندن «برنجی اذان بدعت» دیگان سوزنی روایت ایتهدر (۳). اگرده منبر اذانی غنه طش غه کوجرلگان بولسه ایدی بو وقتده بو صحابه برنجی اذاننگ اوزنی احداث قیلوغه توگل بلکه باری کوجرلو خصوصینه غنه انکار ایتکان بولور ایدی. حافظ ابن حجرنگ «و بلغنی ان اهل المغرب الاذنی الان لا تأذین عندهم سوی مرة» دیگان سوزندن مقصودی منبر اذاندن باشقه اذان بولماغانلقنی روایت ایتو دیب آکلیم. «بر اذانی ایکی یاساوجی کشی هشام بولدی» دیگان سوزده بر آکلاشماو یوقمی ایکان؟ مین اوزم بوسوزگه اعتماد قیلده آلمیم. «نور الیقین» دن مراد بو کونده مصرعلملرندن محمد الحضری اثری بولسه، آنک اورنی بیک یوقاری بولمازغه تیوشلی. بز آنی بر وقتلرده «حسینیه» ده اوقوتقان بولسه ق باری، بزگه قدر تعیین ایتولگان بر کتابنی اوزگرتورگه حقمز بولماغانلقدن غنه مجبوری صورتده اوقوتدق. شاذ واصابت شرفندن محروم سوزلرینی شاگردلرگه بلدروب باردق.

جمعه نمازی ایچون ایکی اذان اوقولوده بیک زور محذور بولماسه کیرهک. بلالنگ تونده اذان قچقروینی صحیح و سنن

(۱) الکشاف. ج ۲ ص ۴۵۸.

(۲) الام ج ۱ ص ۱۷۳.

(۳) روی ابن ابی شبة من طریق ابن عمر قال الاذان الاول

يوم الجمعة بدعة فتح الباری ج ۲ ص ۲۶۸.

تورکهن ایلندن

جران نهری و شهری. یومود، کولهک تورکهن نهری.
مخدوم قلی و مسکین قلیج. کنبه قابوس. عبدالله خان
کاوان. سرایلی. تورکهن نهر طورمشینی تصویر.
آلارنک اوتکان هم حاضرگی حالرنده فرق. عموما،
کچرگان و کچرمه چک یازمشلی.

زاقاسپیسیکی اوبلاست مرکزی بولغان «عشق آباد» (آصخاباد)
شهری طوغورلرنده «تلهپورس» سلسلهلرندن توشکان صولرنگ
جیلووندن حاصل بولوب، ایران ایچی برله، غربگه طابا، طاغنک
شمالنده کی صحرالرنی صولاب آفغاندن صوگ، روسیه و ایران
مملکتلرینگی رسمی حدودندن اوزیش، یکریمی چاقروملر جنوبده
«خزر» دیکگرینگی جنوب-شرقی قولطاینه قویا طورغان، بر
نهر بار. بو کونده اول نهر، اوزی، «گورکان» دئییه آطالوب،
بتون حوضهسنده کی تورکهن نهرده ایران، افغانستان و نورکستانده
«گورگانی» دیوب طانولار. اما اولده بو اسم «جرجان»
و «جرجانی» دیب، جیم برله یورتله طورغان بولغان.

آندی نهرلرنگ اسملری بیک ایسکی بولقلرندن، بو
نهرگه ده، تلوک فارسی، عرب و تورک قوملرینگی قایسیسی اسم
قویغاناق و نیچک تهیتو طوغوری بولغاناق بلنمی. شولایده،
ایرانتک، بحر خزر ساحلنده، «جهز پرستانی» معناسنده اولغان
«بندرجهز» شهری ایله خراسانده «دهره جز» دیگان شهر ویرلری
یازوده جیم ایله یازلوب، خلق تلنده کاف فارسی ایله «بندرگهز»
و «دهره گهز» دیولوگه قاراب، کورگنده، شولار کبک، یازوده
جیم، تلده «گ» برله یوری طورغان اسمدر دیب اوبلانا.

بر زمانلر، شول نهرنگ منصبنده «جرجاز» اسمنده بر
اسلام شهری بار بولوب، ایندی آنک بیرنده طاو کبک بولوب
خرابه سینگی طوغور اغینه قالغان. تلدگرهک شول طاوده ایسکی، کوموش
نهرسلر کوب بولغانلقدن صوگ زمان خلقی آگا «کوموش تهپه»
نامینی بیرگانلر. اوشبو کونلرده ده دیکگر ایله شو تهپه آراسنده
ترتیبسز روشده، تورکهن شهری دیهرلک، سودالی، برزور اول
اوطورا، بوگده شونک اسمی ایله «کوموش تهپه» دیلر. لکن

هم مسند صاحبلی روایت ایتلر. بو اذان، وقت کرمازدن مقدم
ایرته نمازی ایچون بولادر یا که سحر آشارغه اویتو ایچون
قچقرلادر و یا که ابن عربی ک «الفتوحات» (ج ۱ ص ۴۰۱) ده
سوله وینه کوره مجرد ذکر قصدی برله ایتولندهر ایدی. شولای
بولغاج جمعا غزنده ایکی اذان بولوده نیندی برشرعی مانع بار؟
اگرده حسن افندی طشقی اذانی قالدیرغان بولسه «وجهسی ده
بار، سلفی ده بار» دیب و طوغوروده هیچ نرسه یازمی واوزه زگه
مراجعت ایتوچیلر گده جواب بیرمی اوتوب کیته آغان بولورایدیم.
اما منبر حضورنده غی اذانک رسول الله زمانده دوام ایکنانگی
حقنده غی حدیثلر بیک درست، علتلر و شدووددن سلامت
بولغانلقلرندن بو قدر سوز یازارغه مجبور بولدم. بو اذانه بو
کونده حسی بر فائده یازمی یوقمی اما رسول الله دن ثابت دینی بر
عمل بولغاناق جهتندن قالدیرما و اوز اورتنده دوام ایتدرویتوشی.
رسول الله ننگ قیالغان دینی بر عملینه اوخشاو اوزی ده فائده، اوزی ده
عبادت. مینم ایمانم، الله حضورینه آلوب باراچق عقیده شوشی.
حسن افندی که الله ایچون قیالغان نصیحتده شوشی.

مجتبی فیک تأبی عن مسا محتى
بان اراك على شىء من الزل

ر. ف.

شعر

عربچه بر شعردن کویلی ترجمه

عنادنی تاشلاکر دوستلر! معاندنی عناد ییغار
خطرلی آوروونک چوقرینه ده ایتوب اوزین ناشلار
بیکارغه قیلماکر انکار! «حق» ننگ حقلغن زنه ار!
آنکچون حق «گیمالای» توبه سی، اوطی کبی یانار
بر اتده ایتمه کر اظهار! - کوگلرنگ خلافتجه:
بولوب یوزکر آجق. اما یوردک قازان کبی قاینار
بویاب کوز، قوق اوچرغان، آلدوچینگ قوقلرین - هر کم -
اوزاقغه بارماس، ایک تیز برشیکوچی - ایدکین اوزوک آگلار
«نادانلر اوزا!» دیب قورقوب طوریممی؟ نهیده اوزسونلر!
طاشو وقتنده بیک زورتاش نیچولک اول تیز توبان آوار
مینم برله صوغشقانلر - اوکونور - اوزلری ده - صوگ
زمان - آلارنی مینمچون - چو کچلهب، باشلارین یانچار.
م. س. ا. ج.

اوزینگ جرجان شهرینگ قالدیغیمی یا باشقه می؟ ایدوکی بلنمیدر. جرجان نهیری، ئولوك دینگزگه شوندن قوشلا طورغان بولوب بارا، طور اول چوقرینی تاشلاب اونبر، اون ایکی چاقروملر جنوبده رەك، «خواجه نفەس» دینگن، ایکنجی بر زور تورکەن آولی باندن چغا باشلاغان.

عمر نده بر نیچه اسملر ایله آطالورغه محکوم بولغان دینگزینی ده اول وقتلرده «بحر جرجان» دیوبو ئەتکاتلر. خاطرمدە یالغش قالماغان بولسه، جرجان شهر نده فقها اسلامنگ الوغلرندن بری قاضیاق ایکنان، شونده معتبر حدیث کتابلرینگ برسی جمع وترتیب ایتلگن هم آندە باشقه عالمدرده بیتشکان. حاصلی: بو شهر یاشندهغی دینگز ایله نهیرنی «جرجان» عمر نده بلسکه برگنه مرتبه صووینی اچکان آدملردن ده بارغان ییرلرنده اوزلرینی جرجانی دیدرتورلک قوت و شهرتکە مالک بولغان نیندی معنی ایله ئەیتدکارینی بلمەسەلرده، شول تیرەدەگی صوگغی تورکەنلرنگ هریرده اوزلرینی «گورگانی» دیهرگە یاراطولری؛ باشقه باقدە غیلردن کوبرەك بخاراغە باروب اوقوب یورولری؛ صوگرە اوقولری توسلی، ایگ ایسکی چرک اصول برله بولسەدە، اوز آلورلرنده مدرسلر آجوب، شاگردلر تربیه قیلولری دە احتمال، شول ئلوكدەگی جرجان نفوذینگ اثرلرندن و آنک اوزلرنده قالدیرغان عادتلر نندندر.

بحر حزرنگ شرق ساحلندهگی «قراسناوودسق» برله تیمور یول اوستوندهگی «قزل آروات» استانسەسی آراسندەغی تیگرلکدن باشلاب، جرجان نهیرنە و آندندە ئەلبورص طاغلرینە قدر بولغان ییرلردە تورک-تورکەن ملتندن، خیوئەدەغیلری کبی، «یومود» دیگانلری؛ گورگان بویلاب شرقە راق کیتکچ، شول صحرا و طاو ایتەکلرنده «کوکەك» دیگانلری اوطورالر.

بولارنگ صو بویلارنده اوطوراق بولغانلری حیوان آسرامق آرپا، بغدای، صوگغی یلدرده، آزاراق باختەدە ایکمەك ایله، صحرا دە کوچه حالتدە یاشاوجیلری قاقاق اوله رق جای کوتندە روسیەگە قش کونلرنده ایرانغە کوچوب، حیوان آسرامق و آوجیلیق ایله ترکک ایتلر.

بتون تورکەنلر، یومود ایله کوکەكلر تەکلرندن شیوئە بر آز آیرلەرراق، عثمانلی و قریم تورکسینە یاقن، یارمی دیپورلک عرب، فارسیدن آئوب کوب اوزگەرگە اوچراغان، بر تل ایله سوییلر.

موندن یوز یللر مقدم، کوکەكدن «مخدوم قلی» اوطز قزق یللر مقدم، یومودلرنگ «آنا» دینگن طائفەسندن «مسکین قلیج» اسملی ایکی شاعر چقان. گرچه آرالرینە باشقەلرنی قاطشقان بولسەدە، آلارنگ شعرلری یازمە اوله رەق، خلق

آراسندە قولدن قولغە یورتلوب، بیک سویلوب اوقولالر.

مخدوم قلی نگ وعظ و نصائحغە دائر شعرلرندن بر نیقدرینی یاخشى تفتیش ایله، اصلی کوکەكە منسوب بولغان، آستراخان عبدالرحمن حضرت و بر نیقدرینی، تفتیش سزگنە، کوموش تەپەدن آلمش چاقروملر شمالدردەك «حسن قلی» دینگن، آولقی بر بخاری تورکەن ملاسی (شاگردی) طبعدە ایتدودیلر. مسکین قلیج شعرلرندن حاضرگە طبع ایتدرلگەنی یوق ئەلی.

بەنە جرجان خرابەسندن یوز چاقروملر شرقدە، ایران و روسیە حدودندن سیکیسان چاقروملر جنوبدە، گورگانگ طاوغە یاقینراق، بر ییرندە بتوتونلەیی سەودەگەرلردن عبارت «کبد قابوس» (ییری خلغچە: کوممت) اسملی، بر اول بار. بو اول، سودا جەتشدن شول صحرا دەغی کوکەك تورکەنلرینگ مرکزی بولوب، اوزندە قسماً قران (قران: ایران کوموش آچەسی بولوب، صالح وقتلرنده روس آچەسی ایله بری، ۱۶-۱۷ و ۱۸ تینلرکە یوردی) غە و قسماً تیری یون کبی، خام اشیاغە آلماشدروب باجق کیت اچلرنده جین و اسسیلکدن قاجوب، ییری و کیلمشک فارسیلر ایله تورکەنلر سودا ایتلر. مونگ اوطورو رەوشی، روسیەدەگی بازار رەتلرینی ایسکە توشرە، لکن موندە هەمە ذات ایسکی و ایگ عادی، شرق اصولدە اشلەنگەنلر. دینگز بونندە بولغان «کوموش تەپە» و «خواجه نفەس» دەگی شیکلی موندەدە ایراتنگ، بر گمرک (تاموزنا) خانەسی وار.

گورگان صووننگ آقرن آغووی، جیتلرینگ طاو صولری برله قازلوب یارلی بولووی کبی، طبیعی مانلر بولغندن و یالقالوغە ییرلگان یارم اولراق و کوچبە خلقلر، اوزلری دە زحمتلی اشلرنی کوب تلمەدکارندن بو تیرەدەگی ایگون و باغچە جیاق کسبلرنده، تلگە آلوب ئەتورلک، حرکت و جانلیق کورنمیدر. بونک یاقینندە ایسکیدن قالغان، کم و نی اوجون؟ بنا ایتەکی آجق بلنمەگان، زور قالون، اوطوز ساژنلر جاماسی اوزونلقدە بر منارە بار. تورکستاندەدە (مثلاً: «بایرەم علی» و «مروە» اطرندە هەم باشقە ییرلردە صحرالردە) شونک توسلی قبه و منارلر بار بولوب بولارغە: «رباط» و «سردابە» دیوبو یوروتلر هەم نیندیدر؟ عبدالله (بخارادەغی «میرعرب» مدرسەسینگ بانسی بولسە کیرەك) خان اولو کاروان یوللاری اوستینە، مجموعی قرق ییردە، طوتاش گومبەزلی بر دیسەتینە ییر زورلغندە کاروان سرائلر ایله یراقدن کورنوب طورسون اوجون شوندی اوزون مغارلر، حوضلر یاصاتوب قویغان بولغان دیب سوییلر. تورکستاننی روسلر آغاندن صولک اول رباطلرنگ کوبسینی ییری خلقلر سوتوب کیرپچلرینی شهرگە کیتروب صالحلر و بعضلرینی صحرا و قویولرینە بورا اورنینه قویملر.

شوندیلردن: «مرو» نگ یکرمی چاقمرملر غربنده «صوقدی» دیگان
 بیرده گی بر رباطنگ کیرپچلرینی ته که - تورکه نلر «مرو» که
 کیتروب باشقه ملتله صافانلر، شول کیرپچلر مرونگ اورام
 اوستونده بولغان بنالرنده کورنوب طورالر. ایکنچی بر، «دالش رباط»
 دیلگانی قویو بورلرینه بترمشلر. کنبد قابوس مناره سی ده
 تورکستانده غلیرینه اوخشاوی بولدغندن شول امیر عرب عبدالله
 صالدرغان رباطلرنک برسی بولورغه کیره ک دیوب گمان ایتهرکه
 بولا. اما بوگا ایرانده فارسجه «کنبد قابوس» دییه قابوسکه
 اضافه برله برله نیتلو نیندی مناسبت برله بولغاناق و آنگ دخی
 کم بولغانلغی بلنمی. حاضر ایران و تورکستانده بولسون اول
 کاروان سرایلرنک سلامت قالا آغلارنده یارقانات و باشقه قوشلرغه
 طورالر. آلارنگ یانلرننده شولارغه طوقتاب و صولرینی اچوب،
 آزیانک بر اوچندن ایکنچی اوچینه بهالی سودا ماللری یوروتکان،
 ئلگه رگی اوزون، اوزون دویه کاروانلری اورنینه، آرقالرینه آریا
 صالامی، اوطون و پچهن کبی، آزانلی ذاتلر یوکه ب قسقه یوللرغه
 یوروجی دویه کاروانلرینه اوتوب کیتنه. تیره لرنده ئلکیگی،
 براق یول بوروجیلرینه اوخشاوی. ئلله نیندی! بوونلی، بوونلی،
 رهنجو آکدرا طورغان طاوشلر ایله قچقروچی، اوتلاب یورگان،
 بوش دویه لر؛ مکروه طاوشلر ایله آقروچی ایشه کتولری؛ زور،
 سیمز اوچلرینی سلکتوب یوروجی قوبن سوریلری یوریلر.
 آنده یه نه باشینه یارطی. آرشین بیوکلکده، قوبن تیریسندن
 اشلنگان اوزون یونلی، قارا یا آق بورک؛ اوستینه جیلن یهسه
 چیکهن کیوب، آق سویه ک صابلی جوهر پچاغینی بیانده گی
 قوشاغینه قسدروب آط اوستونده باروجی تورکهن و آلارنگ
 صحراوی چوبانلری اوزلرینه مخصوص اوزون، صوزلا طورغان
 کویلری ایله خیالارنده یانغان محبت یالقونلرینی اچلرینه صیماغان
 و نرسده ایکنلگی اوزلرینه ده بلنمه گان موک و زارلرینی لیلی
 مجنون، شاه صنم، فرهاد، شیرین، طاهر، زهره و غیرلرنک
 اسملری ایله طشلرینه چغاروب اذتلنه، بوشانا و کوکل یوواتالر.
 آلارنگ صحرا و طاو یا کغراطوب کیتکان طاوشلرینه قارشى
 نه لبورص قیا (یار) لری؛ طاو باشلرندن توشوجی شارلاوقلر؛ طاو
 آرالرنده اورمانلرده هر بری اوزلرینه مخصوص طاوش چغاروب
 تورلی جانوار و قوشلر؛ کوب زماندن بیرلی قویاش قزووی ایله
 طوفراغی کول توسلیگه نه یله ننگن اوچسز قریسز تیگرلکرده
 توب توب اوسکان قاطی یافراقسز ئوله نلر آشاب یوروگانه ره شه
 آرقلی یراقدن چرشی آغاجی توسلی بولوب کورنوجی دویه لرنک
 موینلرینه طاقتان، وقت وقت قارتقیغه لاکغر، لاکغر.... ایتوب
 کیتوجی، قومغان و تیمور جیلکه قدر زور زور قکغراولر

جوابلاشوب طورالر. شولاردن براق توگل ایشکری کونگه قارشى
 قاراغان یش، آلطی کیز ئوی آراسندن زور. ماتور، آغراق
 کورنگانینگ اچنده توگه رده یوزلی، بغدادی ره ککی، طبیعی
 سورمه لی، آهو کوزلی، صزلغان قارا قاشلی، اوزون کورفکلی،
 ماطور بورونلی، کچکنه آغزینگ نچکه قزل ایرنلری آرطندن
 کورنوب طورغان بوز بک آبیاق تشلی؛ کولته شیکلی قاقار
 اوزون قویی ساجلی، خلاصه: شرق پادشاهلرینه مملکت اداره لرینی
 اونو طدروب آلارنی اوزلرینه مفتون ایتکان شرق ماطورلرینگ
 صو کفی طوغانلری، طاقغان کوموش و باشقه ذاتلری باصوب آغه
 توشردگندن، آبیاق بله ک اوچلرنده غی طال جیغیدای نچکه، اوزون
 بارماقلری برله ساچلرینی آرتلرینه بیبه ره ییبه ره و یا کشماساق
 ایدی دییه ذهنن هم اویلرینی بر بیرگه جیوب چن اخلاص برله
 اوطورغان طوقمه چی تورکهن یهش کیلون (تورکهنده قزلر،
 باشقه شرق ملتلرنده گی کبی کویسی اشکه یاراراق بولغانچه بیرلگان
 بولالر) لری شرق ملتلرینه بیرلگان بتون دنیا موک زارلرنک شفاهی
 کوییه سی بولغان شول جرلر و آلا رغه قوشلوب کیله طورغان
 تورلی جانوار، قوش و قکغراو طاوشلرنک تأثیری ایله یهش
 یورکلرینگ تیپووی اوزگه رودن حاصل بولغان حالت بتون ته نلرینه
 سرایت ایدوب قوللرنده غی یش آلطی تشلی آغاج صابلی مخصوص
 تیمور طارقلری برله روسیه نه گی ییدی سیکرله ب ایگون صوقغان
 طاوشقه اوخشاوی بر طاوش چغاروب قاقغانده تیگر قاغولرینی
 بوزغانقلرندن کرش (جون بوی بی) لرینی اوزه اوزه و ذهنلری
 چبالوب کیتکانلکدن نقشلرنده یالغشایالغشا بالاس طوقیلر. شوندیوق
 ئویلر کبی ایکنچی کیز ئویلردن برسی یاننده جیق برله قیناب
 توتلگن و قایناتوب تورلیگه بویالغان یونلرنی روسیه ده بون توجیلرده
 بولا و اوزلرینگ طی که میقی توسلی توگه رده ئویلرینگ طشینه
 طوتلا طورغان ره شوتکه صماق قامشدن یاروب یاصالغان بر
 ره شوتکه که ترتیب ایله تزوب چرناغاج یاق یاغندن دورت یش ایر
 طوروب ییلر برله ئه لی بر، ئه لی ایکنچی باقعه آری، ییرلی ته گه رده
 ته گه رده کیز ره و شینه کیترگانه زور کوشین ایله تیمور طاغان
 (اوچ آبیاق) اوستونده گی اولو قازاندن قاینار صو کیتروب سیبوجی
 طورغانراق ایرنلی قارا یهسه شرطی کیلوب پشکان المانگ آق یاغی بک
 یوزلی، صورراق کوزو ساجلی ایران اچندن کیترلوب بای تورکه نلرکه
 اوچ مک مانا طقه صاتلغان یهش قرناقار (که نیزه کله)؛ اوزلرینگ
 عادتده قاجارغه تیوشلی بولماغان بر ایر آدم طوغری کیلگانه
 قایدن بولسه ده کوزینی مایاندرا طورغان سوزلر چغاروب
 سوبله شورکه یاراطوجی ایرلری یه مسزده بولوبده اوزلرینگ
 به شلکده گی ماطورلقلری توب بیتمه گن، کیلوشلرله ک یوزلی ده ردلی

تورکستان علماسی

تورکستانده، دین و شریعت علمن یاخشی بلنگان عالمی
«علماء» دیلر. تورکستان علمای کرامی غایت متقی و پرهیزکار
کیلر، امور دینییه دنیا اشدن هر وقت آله طوتالر. اوزلرندن
اول اوتکان عالمی دوست طوتالر. خصوصاً مجتهد (رحمة الله
علیه) لرنی احترامده اهمال ایتمیلر. نیندیگنه بر مصنف یا که
مجتهد طرفندن یازلغان کتاب بولماسون آنک قدر و قیمت بلر.
دین و شریعت نگ رواجی یولنده ماللرن، جانلرن فدا ایتەرگه
حاضر طوتالر. تحصیلده، تعلیمده بخارای شریفنی نمونه ایتوب
طوتالر. اوزلری غایت و قارلی اشلرند، مسکلهلرند غایت ثباتلی
بولالر. دنیا و معیشت بابلرند قاعتنی دستایه ایتلر. فقر و بیچاره
شا کردلرنی مجانا اوقوتالر. اخلاق حمیده و اوصاف حسنه ایله
تزکیه نفس ایتلر. ضرور یومشلی بولماسه بازارلرغه چغوب
یورمیلر. قاشا اورنلرینه بارمیلر. اکثر وقتلرن تعلیم ایله، مطالعه
ایله اوذرلر. کشی حقینه تعدی قیلودن ییک صافلانلر. معاشلری
مدرسه وقتلری ایله تأمین ایتلده، مدرسلر آراسنده بابلق بلن
عمر ایتوجیلری آذر.

مونه شول سییلرگه مینی تورکستان خلقی «علماء» نی تقدیر
ایته بللر. علما حقنده عزت و حرمتی تمام بیرینه یتکرلر. اگر
اچلرندن بره درکشی چغوب علمای کرام حقنده تعریضلی سوز
سویلهسه درحال آنک آغزن قابیلر. حتی علماغه تل تیدرگان
کشینگ دینندن چغووی ایله حکم ایتلر. خاتونن آیرتوب آلالر.
بو کبی اشلر، علمای کرامنی عزت قیلو جهتدن درست
و اورنلی کبی کورنسهده، شرعا جائز بولونده بر آزشبهه بار.
جائز بولغان صورتدهده عملی فرض بولماسه کیرهک. بر اشنگ
علمی - اعتقادی لا اقل عملی فرض بولمق اوچون اول اشنگ
قطعی دلیل بلن اثبات ایتلووی لابد منهدر. بو قدرسی توضیح
اوقوغالرغه معلوم بولسه کیرهک. «دین» کبی الوغ و مقدس
اشنگ باشنده طوروجی، اسلام دینن تورلی بلا و آفاتلردن صافلاب
آنی بندهلرگه تبلیغ ایتو شریفنه نائل بولغان عالیجناب علمای کرام
غایت صبری و جداملی بولورغه کیرهک ایدیلر.

قارت کیونلر؛ قرناقلی تورکمه نلرنگ ئلوکگی یاشلنگن اوزدروب
بارا طورغان یووان مندر چیتاری کبک سیمز خاتونلری؛
ایسکیرهک کولمهکلی آرغراق، اشک اخلاصلی طول و باشقه برنیچه
خاتونلر نه لگی، صحرا بویلاب کیلنگن موکلی جرلر تاثیر آستنده
اوزلرنگ اوتکان یاشلنگلرینی یادلرینه توشروب بر آز اویلاغاندن
صوک ذهنلرینی اویله ننگان اوغل بویرلنگن قزلرینه بیهرروب کیلون
وقزلرینی قایچان قایتاراجق (تورکمه نلر بیرلگه قزلرنگ آچهلری
آلتوب بٹکانچی هر یلنی بر ایکی آغنه کیوه اوینه ایلتوب طوتوب
کیری آلوب قایتالر. شولای ایتوب بیش آلتی یلار جاماسی ایکی
آزاده یوروب اوزدرالر. موکا اوزلری قایتارلوب بارو و کیلودیپ
بهینه لرلرینی؛ ئرله گان یب و حاضرله گان یونلرینی الحاصل: اوز
دائرلرند تورلی بادن سویله شه سویله شه ایرلرته گهره نکا ارنطندن
بله کلری برله باصوب کیز توزه ته و ماطوریلر.

مونه، شوشی خرابه گه نه یله ننگان اسلام اثرلرینی و آلا
تیره سنده گی شوق قوملرینه مخصوص بورونگیچه اشلنه طورغان،
اش و هنرلرینی؛ کم بله قایچان اویلا نوب چغارلغان کیزلرینی؛
آلارنگ اچنده گی جهاز و قوراللر هم بتون منظره لرینی؛ شول
بیرلرده گی بهش بالالارنگ لاله قافغان (لاله قاقق: تورکمن قزلرنگ
قولغه قول طوتشوب اویناغانده جرلی طورغان جرلری) ده و اویناب
یورگانده، ایرلرنگ صحرا بویلا رنده؛ قز خاتونلرنگ بالا
جو و اتقان و تیره نکانده نه یته طورغان ادبی شعرلر کبی بتون
مصراعلری بر برینه مربوط، ملی و نیچه عصرلر دنیلری جیولوب
کیلوجی موک زارلرنگ تورلی طرفدن تورلیچه توکلورلرینی
کورسه ننگان شعرلرینی؛ قسقه سی: بو زمان طورمشینه اوخشاماغان
ایسکی اصولده بورونگی روشده گی شرقی قیافت، خاق و طبعیلرینی
بتون معامله و معاشره لرند گی نه لله قایچانگی عرف عادت و رسملرینی
یه نه شولاری، شرع شریف و دنیا قانونلری ایله هیچ برکتلمیچده
اوزگهرتمه نیچه بتون کیلش صافلاولرینی کورگنده اوزگنی تمام
موندن بر نیچه یوز یلر ئلوکگی آدم توسلی ایتوب حس ایتسگ!
بتون دنیانی ده شول بیرلر کبک دیوب اویلیسگ! لکن دنیانگ
اول، موندن نیچمه یوز یلر ئلوک بولغان وقتلری ایسکه ن یلر،
آقان صولر کبی ییک ییک یرافعه و نه یله نوب قایتماسقه کیتکلر؛
قیولغان یافر اقلر کبی زمان آغاچندن مه گگیگه آیرلار، حاضرگی
دنیا و بو عصرلرینی اولوقتکی توسلی ایتوب اویلاولرایسه باری حس
طویغو و خیالردنگنه عبارت بولوب فکر کوگنده بر ایکی دقیقه
اوچوب قالالر.

ابواللیث، «مروی».

بز بو مقدمه دن سوکره شوشی کوندرده تاشکند علماسی
آراسنده بولوب اونکان غریب بر حادثه نی بیان قیلمه چی بولامز.
وبو حادثه نی «شورا» واسطه سیله یر یوزنده کی همه دینده شلمز نك
نظر اعتبارلرینه تقدیم ایتهمز. «حق» قایسی طرفده ایکانن تعیین
قیاونی ده دین و اسلام عالمترینه تابشروب اوزمز بی طرفاق صاقلاب
قالامز. مسئله شول:

تاشکندده ۲۸ نجی آپریلده «شورای اسلام» بناسنده،
روسیده بولغان زور انقلاب مناسبتیله غایت جدی و مهم مسئله لر نی
مذاکره قیامق اوجون عمومی بر مجلس بولدی.

مجلسده شورا اعضا لرندن باشقه ۲۰ لهب علما و یوزلهب
مدرسه طالبلری هم بر مونچه سوداگر و ضیالیلر حاضر ایدیلر.
مجلس باشده بیک کونکلی ایدی. مذاکره گه قبولغان مسئله ده:
ییدی صو ولایتینه نظام یرله شدرمک اوجون تاشکنددن علمی
و سیاسی بر هیئت کوندرودن عبارت بولوب بیک یاخشی حل
قیلغان ایدی. وکیللرنک بر قدرسی علمادن و بر مونچه سی
روسجه تل بله تورغان کشیلردن تعیین ایتلگان ایدی. مذکور
هیئت لر بر یاکه ایکی کشی یتیمی تورغانده صایلانغان کشیلر آراسندن
بره و قالقوب: «علمادن کشی آز بولدی، علمامز بو اشکه اهمیت
یرسون ایدی» مضمونده سویلهب تورغانده غنه یا کاشاق بله
آغزندن: «سین علما بولغاچ شوندی وقتده ملتکه خدمت قیل!»
دیگان سوز جغوب کیندی. شوندن صو ک علما اچندن بر ذات
توروب: «علما گه «سین» دیدی. بوسوز علمانی تحقیر ایتوبولا»
دیدی. شوندن صو ک همه بردن: «شولای تقصیر. شولای، بو
بدبختی بزلر صایلاودن یانداق» مفهومده قانی سوزلر ایله سوگوب،
مالعون ایتدیلر.

شوندن آری علمانک روحی کونه رلوب «توران» غزیته سینک
۲نجی نومرندمغی میرمحسن افندی طرفندن یازلغان باش مقاله نی
خالقه اوقوب یردیلر. و بومقاله ده: «بخارای شریفکه تل تیدرلگان
هم علما حقنده حقارتلی سوزلر سویله نگان، شرح ملاغه حرمتسز لک
ایتلگان. دیه بخارانک دیوارن قیشق دیگان کشی کافر بولا، علمانی
حقارت ایتکان کشی نك خاتونی طلاق، اوزی کافر، شرح ملاغه
تل تیدرو قرآن و حدیث که تل تیدرو بله برابره» مضمونده
ایضا حات یردیلر. خالق غایت قردی؛ همه بردن کونه رلوب
به رلدی. میرمحسن نی ازلی باشلادیلر. رئیس خلقنی تمجلقه دعوت
ایته. خالق ایشتمی. توبالان!..

سوکره بر نیچه معتبر آدملر علما گه قاراب: «تقصیر ایندی
اول کشیگه شرعه نیندی جزا بیرله. شونی قیلو کیره ک» دیب
صورادیلر.

علمادن بری: «بونک جزاسی شول: اوزی کافر، خاتونی
طلاق ایتلوب حد اورلا» دیدی. خلق همه بردن. شولای ایتهرکه
کیره ک، تیزره ک، تیزره ک!..

علمادن ینه برسی: «مونک جزاسی اولم، حاضر شول کشینی
اولترو کیره ک» دیگان ایدی همه کشی قز شوب: اولتیره مز، اولتیره مز
حاضر تابوب اولتیره مز. دیه غلبه و توبالان قیلدیلر. شول توبالان
وقتده اولمگه حکم قیلانغاندن صو ک همه بردن قول چاب شوب
الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد
دیه قجقر شوب تکبیر ایتدیلر. بر طرفدن بر قاری: اسلام، حریت
دیه موکلی تاوش بله «انا فتحنا لك فتحا مینا» دیب قرآن اوقی
باشلادی. مجلس بوزلدی. «توران» غزیتسینه بایقوت اعلان ایتلدی.
سوکره مجلسنک قراری ایله مقاله صاحب اولتورمه سکه فقط زندانغه
صالورغه حکم بولدی. مجلسنک رئیس ضیالی (یوربست تاشبولات
افندی) بولسده حقیقت حالتی بیان قیلورغه جرأت ایته امدادی.
۴- ۵ ساعت مقداری صوزلغان واقعه نك قسقه چه مندرجه سی
موندن عبارت بولدی. بصیرت اهللری اعتبار ایتسونلر!

نوشیروان یاوشف.

شعر:

زار. مولک

قاب قارا کغی، دنیا یوزن توتون قابلی؛
اوستونلک! دیب غریبلر جان بیرلر.
جبر سلکنه، معمور یرنی اولک قابلی؛
اوط اچینه یوزره مکلگه جان کرلر.
میلیولاب بهادرلر یوق بولالار
دادمزنی آلامز دیب دشمانندن.
قورقنچ، چیکسز آور زمان اولدی؛
اوج قطعه خلقی ییزدی اوز جاتندن.
تأثیری همه یرگه نق سیزلدی،
آورلقنی شهر، آول - بارده کوره:
بر آشارلق بر کیره لک نرسه اوجون
ایشک صاقلاب تورا تورا جانن بیره.
جنت مثال معمورلر چقدی یوقغه،
معیشته طنچاق بتدی تمام!
بوخونخوارلق بودهشتنی اویلاغاندا
هلاکو چکغزلارغه اولسون سلام.

طلبه‌لر بو اثرنى قرآن كريم اورتنده مقدس صاناولرى سېيندن احمد السنارى نامنده بر طلبه صبر قيله آلمادى و ابوالخيرگه آچولانوب «سزگنه بله‌سز، الوغ آدم‌لرگه سوز تېدره‌سز» كېي بر سوز سويله‌دى.

شوندن شيخ‌نك بر آز كېنى بوزلغان كېي بولدى ده بو مسئله‌نى كيسه‌ك باشقه موضوعده سويله شيك ديگان ايدى.

شون مجاسدن جغوب قايتقاندە احمد ابوالخير: «بو مجلس قصادنى اوله‌ره‌ق گوزل موضوعده آچيلغان ايدى، كوب مفيد نرسه‌لر ميدانغه قوبلاجق ايدى اما مجاسده نا اهللرنك بولوى مانع بولدى» مضموننده سوز سويله ب قايتدى.

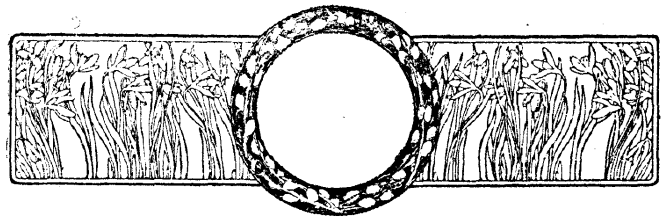
بزنك قولمزده زجاج‌نك «معانى قرآن»ى يوق، مقابله قىلوب قارارغه بزدە اقتدارده يوق! بو اثرنك مطبوع بولوى بولماوى ده بزگه معلوم توكل. «شيخ فالح» نك تفسير كشاف حقه‌ده شول سوزى طوغرى بولوب، بولماوى بزگه معلوم توكل. سزنگ سوز ايله شول شيخ فالح سوزينك محاكه‌سنى ده سزگه قلدردق.

•••

بو مقاله، بزگه كوبدن كېلگان ايدى، بوكونگه قدر بوغالتوب طورددق. شيخ فالح دن ايشتولگان بو سوز يك اهميتلى. زجاج‌نك «معانى القرآن» اسملى اثرينك باصلغانغنى ايشكانمز يوق. اما آنك يازمه نسيخلرى مصرده خديو كتيخانه‌سندە هم ده استانبولده «نور عثمانيه» كتيخانه‌سندە بار. بلكه «دمشق» كتيخانه‌لرنده ده باردرد. اگرده بو سوزنى بزگه اورنبورغده طورغان وقتكرده حكايت ايتكان بولسه‌گر ايدى زمخشرى ترجمه‌سنى يازغانده ذكر قىلوب اونكان بولور ايدم.

معتزله عالمرىنى بيك عقايلير، و قارليلر، هر نرسه‌نى ميزان و محاكه‌دن اونكاروچيلر ايدى، مونلرنگ اقراضلى اسلام دنيا‌سندە علم توبان كيتوگه، وهم و خرافه‌لر اورچوينه سبب بولدى ديب ماقيلر ايدى اما زمخشرى «كشاف» ده مندى اناسى ده صافلانا طورغان خرافه‌لر، وهملرنى رد قيلمى سويله ب كيتكاندكنندن يوقايدى غى دعوانك درست بولوب ييتمگانلگىنى كورسه‌تسه كيره‌ك. اصل عقللى، و قارلى، هر نرسه‌نى ميزان و محاكه‌دن اونكاروچى عالمر حديث اماملرى و مشهور مجتهدلر اما صوكراق وقتده ابن حزم، ابن تيميه، ابن القيم، ذهبي، ابن كثير بلك عالمردر. اسلام دنيا‌سندە علم توبان كيتوگ سببى مذكور عالمرگه خله‌لر ييتشماو بولسه كيره‌ك. والله اعلم بالصواب.

ر. ف.

زمخشرى حقه‌ده

اوشبو يل برنجى «شورا» ده زمخشرى ترجمه‌ حالن اوقوغانم صوك، «مدينه» عالمى شيخ فالح ظاهرى (رحمه‌الله) ايله بولغان بر محاضره ايسمه كېلدى. شونى بو اورنده يازام:

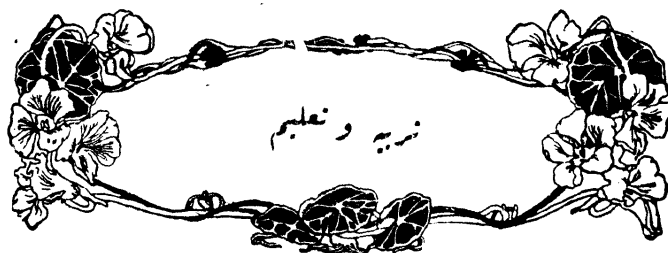
شيخ فالح‌نك هر مجلسى علم مجلسى بولوب روح‌غه راحت بولغاندن ايچ پوشقان وقتده، درس اوقوغى طورغان وقتى بولسه‌ده باروب استفاده قيله و فائده‌لى سوزلر ايشته طورغان ايدك.

احمد ابوالخير نامنده غى بر عام و علما محبى بولغان طلبه‌سى ايله بر بارغان وقتمزده، باشقه طلبه‌لرگه تصادف ايتدك. شيخ فالح اول وقتده خسته بولوب حضورينه كشى قبول ايتمه‌سده، شول ابوالخير ايله، فقيرنى هيچ مرتبه ايشگندن قايتارغانى بلمايمن، قايتارمايلار ايدى.

على العادة قبول ايتوب مجلس باشلانغان صوك سوزگه مراقلى وجسور يولداشمز احمد ابوالخير سوز باشلاب مشهور محدثلردن حافظ ابن الحجر، و سخاوى كييلرنگ بعض تاليفلرى حقه‌ده استذغه خطابا: «مينم بلومده شول اثرن فلان، فلان كيمسەدن آلتغانى آكلاشه» ديگان مضمونده سوز سويله‌دى. شول سوز شيخنك يوزنده بر شاداق كوسترگان كېي بولوب: «بو، مؤلفلر آراسنده بيك معروف حال» ديب بز آملرنك تاليفلرينى بيك يوقارى كوتاره طورغان اماملرنگ تاليفلرينك مآخذلرى كيملرنگ اثرلرى بولغانقنى بيان قياورغه كرشدى و بزگه بيك ياك سوزلر سويله ب مجلسنى قزقل و مفيد روشگه كرگردي.

شول سوزلر آراسنده احمد ابوالخيرگه خطاب قىلوب شيخ فالح حضرتلرى: «سز سويلي طورغان و مينم طرفمدن صانالغان مؤلفلر باشقه‌لردن آلسه‌لرده آلرنك شول اشرى شنيع روشده توكل، آنلر مضمونلرنى غنه آلوب قلوبلرنى باشقارتماغانلر، قلوبلرى اوزلرينكى، ايك شنيع بولغان كوچرو زمخشرى كوچرويدر. اول اوزينك «كشاف» نده برده تغييرسز، نيسز، امام زجاج‌نك «معانى القرآن» اسملى اثرندن كوچره‌درده شونلرنى اوز سوزى ايتە و اوزينه نسبت بيره‌در.

شيخ فالح باشقه مؤلفلرنى ده انتقاد قىلغاندن صوك خليل‌نك «مختصر» اسملى اثرى حقه‌ده سوز سويله‌رگه كرشكاج مالكى مذهبنده كى

مکتب مدرسه لرمز حقنہ فکر لر

III

«کوب بلو - عقلنی کوبہ یتمی»

گیرافلیت .

روما اوراملرینگ برسنده ایکی دوست اوچراشارلر .

برنجی - قایدن کیلهسن؟

ایکینچی - پلینیه یاتندن .

ب - پلینیه یاتندن؟ اوزمزنک الوغ عالممز یاتندنمی؟

ایک - ایو آنک یاتندن . کوبدن توکل مین آنک بلن

هم بر نیچه مرتبه قوناقدوده بولدم ایدی .

ب - بختلی سن . صوگ، اول نیچک طوره، نی اشلی؟

ایک - نرسه اشلی؟ بتون وقتن یازوب یا که اوقوب اونکاره،

کوبرهک اوقی . آشاغانده، یورگاندوده حتی مونچه کرگاندوده اوقی .

ب - ئەیت ئەلی زنهار، اوقی ده اوقی، قایجان صوگ اوپلی

اول ؟

پلینیه ننگ تانوشی جواب بیره آلمادی .

— جن ده کشی ایرتدن کیچکه قدر اوقی ده اوقی، قایجان صوگ

اوپلی اول؟ ..

آنک بتون وقتی ایکینچی کشیلرنگ فکرلرن باشینه طوترو

بلن، مشغول؛ اوز اوین، اوز فکرن اشله تو اوچون باشنده اوروون

قالامی؟ ..

مسئله برنجی درجه ده اهمیتلی . ته ننگ اوسووی و سلامتدگی

اوچون لازم بولغان آشاونک فائده سی واق یا که نری کیسه کارنی

ممکن قدری کوبرهک یوتوده توکل، بلکه یوتولغان آشنک

یاخشیلاب هضم ایتولونونده، کیره کلی ماده لرنی سکدروده، قانغه هم

باشقه اعضالارغه ئەیله ندروده کیره کلی بولمغانلرن تاشلاوده در .

شولایوق عقل اوسوی اوچون ده بیروله طورغان فن و علملرنگ

کوبلگنده توکل بلکه نیچک بیریلونونده هم نیچک هضم

ایتولونده در .

کشینک باشی، کشی نرسه لرن صاقلو ایچون صالونغان اسقلاد

توکل . اسلادقەنی بولسده قویارغه طغزلاب، طغزلاب طوترارغه

ممکن . اما آدم باشی - هیچ توقاوسز اشله ب طورغان بر جانلی

اعضا، اول جیتدن قبول ایتولگان عقللی ماتیریلانی قاینا تا تورغان

آش قازانی . یوتولغان آشلرنی قاینا تور اوچون آش قازانده آچی

صونگ Желудочный сок ننگ وجودی لازم بولغان شیکلی،

باشقه کرگان هر علمی سوزنی یاخشیلاب آکلار، میکه سکدر

اوچون ده فیکرنک اشله وی لازم . آش قازانده کیره کلی صیوق

ماده بولماسه، اوز فکرک، اوز کئنک خلق ایتو قوده قاتناشماغانده،

حکمت دیک گرینه قولاغکدن طوتوب مانسه لده، مکرچه معنی لی

کتابلر اوقوب چقساکده، باشکده چوب - چاردن هم کوجله نوب

طوتولغان جیت نرسه لردن باشقه برگنه نرسده قالماس . کوجله نوب

قبول ایتدرلگن علم عقلنی اوسدرمی، بلکه طبیعی استعدادنی کچره یته

و طوپاسلاندره . کشیدن ایشنولگان یا که تیوشلینچه اوپلا مایینچه

اوقولغان کتابک مندرجه سن ذهنده تالدرارغه طریشو آرقاسنده

قوة حافظه اوسه، عقلنک طابو وخلق ایتو قوه سی ضعیفله نه . بو

کشی کوب بله کوب سوبلی: لیکن بلمه گان هم سوبله گان فکرلری

بارده کشینکی بولغانلقدن اوز سوزن ئەیتو اقتدارنده اول محرومدر .

قوة فکریه کشی طرفندن بیرلگان ماتیریلانی باشقه آو بلن مشغول

بولدغندن مستقل اشکه وقته اورن ده قالمی . بو کشی حیاته

قزقلی و جانسز بر هیکل درکه قایسینک تورلی اعضالری بر نیچه

هیکل تراشن طرفندن میدانغه کیتورلگه ندر - اول تورلی اوروندن،

تورلی کشیدن جیولغان یارلیقلر قاپچغی در . هر حالده اوزی رسام

یا که هیکل تراش بولا آلمی .

بو طوغروده ایسکی زمان یا کئی زماندن بختلیرهک ایدی .

بورونقی خلق آز اوقودی . لیکن کوب اوپلادی؛ آز بلدی - نق

تفکر ایتدی . شونگ اوچون ده ایسکی زمان تاریخیتلرن عقللری بلن

بتون دنیاغه استاذبولغان بیک کوب داهی هم حکیملرنگ اسملری بلن

زیستلی . عالی دینلرنی هم افکار عمومیه که بتولنه ایکیینچی آخوم

بیرگان فلسفه نی میدانغه قویغان ذاتلرنی ایسکی زمان بیردی .

زماننک اوتووی ایله فن دنیاسی کیگایدی، تورلی علملر

بلن طانوشو کوب عمرلر و بیک کوب طرشلقلر کیره که باشلادی .

شونک ایچون اوقوچیارغه اوزینک عقل کوچلرن مستقل روشده

اشله ترکه وقت قالمادی . بزنگ حاضرگی مکتبلر - مدرسه لرمز

اوقوچینی کتاب بلن کومدی . شاگردکه طن آلورغه ده حال یوق،

اوقورغه اوپلارارغه وقت یوق . جنازه زورلغی فقه و حدیث کتابلری

مکدریتلی تفسیر قاضیلر، کشافلر، تبیانلر، هدایه لر، جامع الرمولر،

جوهرلر ثلله نرسه لر، ثلله نرسه لر ..

بولار قوری اسملر توکل . شاگردلرکه، مدرسه لرمزده

وقوغان همه کشیگه معلوم و بیک طانش اسملر . شوشی کتابلرنی

پیرم. اسلام کیلمازدن مقدم عربلرنک اوز قز بالالرنی اولدر کانلکوری روایت ایتولهدر. بر مجلسده یاشلر بوالدرلرنک سیلیرنی نیکشردیلر و کوب تورلی فکرلر بیان ایتدیلر. لکن بعض بر کشیلر بو فکرلرنک کوبسینه قناعت حاصل قیله ایلدیلر. شونک ایچون بو طوغروده «شورا» غه مراجعت ایتونی موافق کوردیم. مینم اوشبو سؤالرم غه «شورا» ده جواب یازلسون ایدی: (۱) بو بوزوق عادت عربلرده قایسی وقتدن و نی سیکه کوره باشلانیدی؟ (۲) قزلر اولدرلوب بارو نتیجه سی عرب قبیله لری بتودن عبارت بولور غه نیوشلی ایدی. مونلر نیچوک بتمی همیشه اورچوب کیلدیلر؟ نجیب مرتضین.

شورا: مفسرلرنک «النحل» سوره سنده ۶۰-۶۱ نجی آیتلرنک، «تکویر» سوره سینک ۸-۹ نجی آیتلرنک تفسیرلرنده سویله ولرینه کوره عربلر، قز بالالری سیندن عارلک گه توشولرندن همده قز بالالرنی تربیه ایتو آرقاسنده فقیرلک برله مبتلا بولولرندن قورقوب مونلرنی یاش وقتلرنده اولدرلر ایدی. بو کونده عراق علماسی بولغان سید محمود اقدی شکرلی آلوسی، اوزینک «باوغ الارب فی احوال العرب» اسملی اثرنده (۳ نجی جلد ۴۱-۴۶ نجی بیتلرده) بو طوغروده اوزون سویلیدر. بو عادتک قایسی تاریخده باشلانغانلی آجیق معلوم توگل. هر بر قبیله ایچنده بو اش بولسده هر بر کشی مونلی امله میدر بلک آراده مونلی مکروه کوروچیلر حتی اولدرلرچک قزلرنی صانوب آلوب اوزلری تربیه لهب اوسدروچیلرده بولادرایدی. امام بخاری، زیدبن عمر و بن نفیل نی اوشبو کشیلردن صانیدر (ج ۴ ص ۲۳۳).

آهوندر. بزنگ آولمزددهده باشقه اورنلردهده «باشیخیم مددا» دیب شیخلردن یاردم صور اوچیلر بار. بر قارت، سوز آراسنده «باشیخیم مددا» دیگان ایدی. شونی ایشتوچی بر ملا «بارک الله! شولای ایشانلردن مدد صور او کیرهک، آنلر وسیله لر» دیب قارتنی بیک قواندردی. بو طوغروده جواب یازلسون ایدی. علی ابوالکرام.

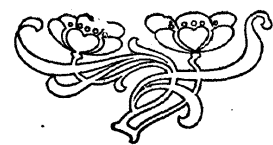
شورا: «کرامت و استمداد» اسملی بر اثر ترتیب

بر بیرگه اویولگان ایتوب فرض ایتساک بیک کوب عزیز ساعتلرگنی تورلیچه یازلغان عربچه جمله لردن آکلار غه صرف ایتو وکنی ایسکه توشورسهک اختیار سز: «استغفر الله توبه واتوب الیه» دیسک. مونده کوبمی چوب چار، کوبمی تفصیلات. بو محترم کتابلرنک دیسته باشینه بر جمله ده باشده قالمی بیت! شاگرد، بالئاسن اوزندن آیورماسقه نیوشلی بولغان قاتورژنیک شیکلی، کتابقه به یله نگان. اول اوقی ده اوقی، یادلی ده یادلی. اوز عقلن امله ترگه وقت یوق، مدرسه ده آندی عادت ده یوق... کوب وقتده میچکه که قرشاو صوقغان شیکلی، شاگرد که امله نگان فکر، دنیا غه قاراش شیکلی بر نرسه بیروله. شاگرد مدرسه نی بتروب دنیا غه چقه. طور دمش بلن یوزگه یوز کیلگچ، دنیا غه خلفه سینک کوزلگی بلن قارار غه یاراماغانیه تیز اشانور غه طوغری کیله. مرحمت سز حیات یا کا طانشینه اوزینک آغر مسئله لرن برسی آرتدن برسن یادر در غه طوتونه مدرسه ده بر جیمیررلک کونلر سیزگان یگت، دنیا غه، اویاسندن یغلوب توشکان چه وکه بالاسی شیکلی آغزن آچوب طونغان و آبدراغان کوز بلن قارار غه طوتونه...

یو غاریده سویله نگان سوزلردن آکلایشلاکه، مکتب مدرسه لرمز اوز اوستونه توشکان بورچی اوتهمی. مدرسه لرده مستقل امله و قوه سی، نق قوه اختیاریه هم طوغری فکر، دنیا غه امیدلی کوز بلن قاراش بیرولمی. آنده ممکن قدری کوب علم بیرو کوز آلدنده طوتوله، عقل اوسوینه کوب بلونک یاردم ایتماگانلگی خاطر گده کیترلمی. عقل کشی طرفندن بیرلگان نرسه نی قبول ایتو بلن اوسمی بلکه بلونگان نرسه نی مستقل ره وشده اویلاو بلن اوسه در. آلونغان علم آذراق بولسون، لکن اویلانغان، اساسینه توشونگان بولسون، یوق ایسه آزان بها بلن عاریت که آلونغان علمنگ حیات اوچونده روحانی اوسو اوچونده بر تینلک اهمیتی یوقدر.

کچکنه بولسدهده اوز کاسه کدن اچو آرتغراقدر.

علاءالدین خدایاروف.

ایکانشکلی بلوگه طوقتی. «جوامع الکلم» شرحنده بو حقه سوزلر بار. ۵۱ نچی و باشقه حدیثلرکه مراجعت اینوگرنی اوتتمهز). اما اوزینگ شاگردینی باشقه بر مدرسه که باروب تحصیل قیلودن و اوزینگ مریدینی باشقه بر شیخ حضورینه یورودن منع قیلورغه هیچ بر استاذنگ و هیچ بر ایشاتنگ حق یاردر، اسلام شریعتنده موگا بر سند تابلا طورغاندر دیب بلمیمز.

نیمجه ۳۰ نچی «شورا» ده «اسلام دینی و آناتلی» عنوانی آستنده یازلغان مقاله ده «نماز اوقونی استننا قیلغاندن صوگه تورلی عمل و عبادت آنا تلنده بولورغه ممکن، هر کمنک اوز آناتلنده کیتورگان ایمانی معتبر» دیبولگان. مونده غاز سوزی هر غازدن عام بولسه کیرهک، لیکن جنازه نمازنده قیلنه طورغان دعالرنی ضرورت اقتضاسینه تاتارچه اوقولسه نیچک بولور ایکان؟ چونکه عرب تلینگ حالندن بی خبر بر تاتارغه خصوصاً ۹-۱۰ یه شلک مکتب شاگردینه «محسنه» بلن «محسنه» نی همده «عنه» بلن «عنها» نی آیرتوب لائقچه کوکلینه اورنلاشدر و جیگل اش بولماسه کیرهک، باشقلرنی بلمیم اما اوزم بو اشنی کوب مکتبلرده تجربه قیلدم. جنازه غازی دعالرن کاینینی عربچه اوگره توب ایر و خاتونغه نیچک اوقورغه کیرهکلگن آیرتوب، بلدروب قالدیرغان شاگردلر مه ایکنچی یا اوچنچی سنده قایتوب مذکور دعالرنی اوقوتوب کورگنده تمام کیرسنچه اوقیلر ایدی. شونلقدن ابتدائی صنف شاگردلرن معذور صاناب کوب اول شاگردلرینه عربچه اورنینه «ای الله اگر بو میت یاخشی کشی بولغان بولسه یاخشیلقن آرتدر، یامان کشی بولغان بولسه یامانلقندن کیچ و گناهلرن عفو ایت!» دیب صبی بولغانده: «ای الله! بو بالانی بزگه شفاعتچی قیل هم شفاعتی قبول بولنمش قیل» دیب ایر و خاتونغه، صبی و صیه که بر توسلی ایتدروب اوقورغه اوگره توب کیتکه لدم. امتحان مجلسنده بره ملا اعتراض قیلغانده عوامنک برندن اوقوتوب قاری ایدکده عربچه اوقوده مطلوب نتیجه چقماغاج اصابت فقیر طرفنده قالغان کبی کورنه ایدی. مونه شول اصابت نک مینم یاغمده بولوب بولماغان «شورا» دن استفسار ایتهم. معلم: ادریس مولودی

شورا: جنازه ده رسول الله طرفندن اوقولغان دعالر تورلیچه بولوب حدیث کتابلرنده ذکر ایتولنده. «اللهم اغفر لیحنا...» دیب باشلانغان دعانی ده کتب سته مؤلفلرینگ کوبسی روایت ایتلر. «اللهم ان کان محسن» دیگنده کی ضمیر «میت» که قایتا، «میت» سوزی مذکرلر ایچونده و مؤنثلر ایچونده بر تیگر یوری (مذکر مؤنث مساوی). شونک ایچون «محسن» سوزینی «محسنه» دیب و «عنه» سوزینی «عنها» دیب اوزگرتو و موندی نرسه لر برله

ایتولگان ایدی. بو مسئله شول اثرده بیک تفصیل برله سویله نه در. باصلوب جیقعاتندن صوگه شاید فارارسز.

بوکولمه. بو یلغی ۳ نچی «شورا» (۶۵ نچی بیت) ده «نماز اوقولا طورغان قرآن آیتلری و دعالرنگ معنارینی بلو شرط، فاتحه سورسینگ مضمونینی بلمگان کشینگ نمازی، نماز بولور دیب بلمیم» دیبولگان. بزبو سوزنی بو کون که قدر هیچ بر کتابده کورگانمز و هیچ بر حضرتدن ایشکانمز یوق. مونی درست بر دعوی بولور، دیب ده بلمیمز. یوقسه شول اورنده برر تورلی طبع خطاسی بارمی؟ اگرده درست بولسه شول سوزگر حقه ده دلیل کورسه تیه کز ایدی. بو طوغروده سوز کوب. تیمور پولات خوشکیلدیف.

شورا: مذکور عبارت درست، خطایوق. بزسا سورسنده ۴۶ نچی آیتده نمازدن طیلو، نیندی نرسه سویله گانتی بلو برله جیکه نگانلکدن غازده اوقولا طورغان فاتحه سورسینگ و دعالرنگ مضمونلرینی بلو تبوشلی دیب آکیمز. لیکن بزنگ آکلاومزنگ برگنه کشی ایچونده ضرری و فائده سی یوق. بو طوغروده سوز کوبیونگ سینی بلمیمز. سز اوز عمرگزه نی قدر کتاب قارادگزه و نی قدر استاذ کوردگزه؟ شوشی سوزنگ سز کورمه گان برر کتابده بولوی ممکن توگل دیسزمی یا که سز کورمگان برر استاذ طرفندن سویله نگان بولونینی درست کورمیسزمی؟

اورسبورغ. صوگه وقتلرده باشلرمنز اوقوغه محبت صالوری سبیلی آتا آنالردن رخصتسز یا آنلرنگ منع ایتولرینه قارامی اوقور ایچون دیب چیتلر که کیتلر. بو طرفنده قالغان آتا و آنالرینگ طورمشلری اوکغایسزلانا و شول سبیلی مذکور اوغلرینه رنجیلر و بعض وقت یاوز دعالرده قیللر. آتا آنا رضا بولماغانده علم تحصیل ایتی قالوده ضرر بارمی؟ علم تحصیل قیلو سبیلی آتا و آنانگ بد دعاسینه اوچراغان کشیلر منگولک فلاکت که محکوملرمی؟ بو مسئله، بر حضرت حضورندن ایکنچی حضرت حضورینه کیتوب اوقوغه ده تعلق ایتدر. اوز حضورلردن جیت که کیتوگه استاذلر کوب وقتده رضا بولمیلر و بد دعالری برله قورقوتالر. بو سؤالنی بیک کوب استاذلرغه و علم برله شهرت چیقاروچیلرغه بیرگان ایدک لیکن هیچ برندن کوکل طولارلق جواب ایشته آلمادق. ایندی «شورا» ده اوز طرفندن برر جواب بیروب قاراسون ایدی.

مسافر ش. دوران زاده.

شورا: بو مسئله نیندی اشلرده آتا آناغه اطاعت قیلو فرض و نیندی مسئله لرده اطاعت ایشماو مباح یا که لازم

بالارنی جفالو تیوشسز اش. مأثور بر دعائی استعمالدن چیقارو ایچون تیوشسز بر اش بهانه بولا آلمی. بو دعانگ مضمونینی نمازغه کرشمازدن مقدم خلقلرغه بر مرتبه ایتوب اوتو اماملر ایچون هیچده آور خدمت توگل.

♦♦

نیرکلی قوال. بزنگ اوزمز ایچون «شورا» نگ اڭ لذتلی اورنلری «مشهور آدملر و الوغ حادثه لر» همده «مراسله و مخابره» بابلریدر. شورا کیلو برله بز اڭ الک شوشی بابلرنی اوقیمز، کوب وقته اوتکان، یلدرده غیلرنی آلوب شول بابلرنی مطالعه قیلوب اوطورامز. شورانگ اون یاشی طولو مناسبیتی برله شول ایکی باب آیروم آیروم کتابلر ایتلوب باصلسلر یاخشی بولور ایدی. دخی قرآن کریم ترجمه ایتلو حقنده مطبوعاتمزه کوب سوزلریلدی و ترجمه طرفدارلرینگ دلیللری اوسده قالدی. ایندی برر تورلی ترجمه باصلسه کوب کشیلر قرآن کریمده نیندی نرسه لر سویله یگانگدن بر آذربدار بولورلریدی. بو کون که قدر «کتب سته» دن برگنه سینه بواسون اوزنلمزه ترجمه یازغانلغی بلنمادی. بو اش، بو کوندن اشله نور که تیوشلی ایدی.

امام حسن طوقنامیش.

شورا: کتب سته دن «سنن ابی داود» غه اوزنلمزه شرح یازار ایچون بر کشی حاضرلنه در. لکن عمری وفا ایتوده، دنیاسی مساعده قیلوده شبهه بار. مطبوعات غه چیقمی قالدورده تلف بولور، تارتقان خدمتلردن نتیجه بولماز، دیبده قورقادر. قرآن کریمینی ترجمه ایتوب شغلله نوجیلر بار ایدی. بلکه باصدروب چیقارلر. «شورا» نگ مذکور بابلرینی، کتاب روشنده باصدروب حاضرکی وقتلرده کاغد قحطانی، مطبعه لرده اشله تو آورلغی مانع.

♦♦

پیشروغرام. ۷ نجی «شورا» ۱۶۲ نجی یتده عباس البشیری که بزنگ جوابمز اوشبو: ۱) «اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم» آیتی زاقونوداتیلنی، صودبینی، ایسپالیتلنی دیگان اوچ تورلی ولاستی مقتضی (آبتدن، حکومت اداره سی شوشندی اوچ قوت که بنا قیلورده تیوشلی ایکانلگی آڭلاشلا). بو ایسه مستبد هم مطلق حکومتلر که منافی. چونکه حکومت مستبده ده (آبصالودنی ما نارخیده) زاقون (شریعت و ناموس توزو)، صود (حکملر)، ایسپالینی (امارت) هر اوچسی، توبنده بر کشی که مفوض بولادر. پیغمبرلردن باشقلرنگ هواغه ایهرودن امینلکلی حقنده کفالت بولماغانلقدن بو روشده کلی تفویض برله بر کشی که تفویض ایتو عقل که خلاف اش. امیرلر که اطاعت قیلو، گناه اش بولماو برله مشروط.

بنأ علیه اسلام شریعتی باری مشروطه امارت که کنه مساعده ایتو و باشقه تورلی اداره لر که قطعی روشده یول بیرمیدر. «ایسکی زمانده طورددق، یارامادیمنی؟» دیو چیلرنگ سوزلری، نجس که بویالغان کیوم برله غاز اوقوغانلغنی بلگاگندن صوڭ «آله نیچوک نمازم بوزولمادی: ...» دیب حیران قالغان تانار سوزینه اوخشیدر. «واذا کانوا معه علی امر جامع لم یذهبوا حتی یستأذنه» «نور ۶۲» آیتده مسلمانلرنگ مصلحتلری ایچون توزولگان جمعیتلردن، کامیتیتلردن، یورولردن (بیک زور عذر بولماغانده) چیقمازغه وخلق برله برلکده خدمت ایتار که، مجبورلک سببلی چیققاندده مجلسدن اذن برله گنه چیقارغه تیوشلی بولوغه اشارت بار. بو اش جمهوریتنی مقتضیدر. جمهوریت فائده سینه قرآن هم حدیثلرده باشقه دلیللرده کوب. ۲) نماز اوقوغانده خاتون قزلر برله جماعت منعقد بولادر. مونگ معناسی «صوبرانیه اسچتایوتسه صوصطایاشچیم». صوبرانیه، غولوصسز کشیلر برله صوصطایاتسو ایتولمی. غولوص حق بولماغان آدم برله جماعت، جماعت صانائلی. بو اش، خاتونلرنگ صاحبه الکلمه ایکانلکلیینه دلیل. خاتونلرنگ جماعت که حاضر بولولرینی قرآن منع ایتماگان، حاضر بولولرینی رسول الله قرار لاندروب قالدوغان. صحابه لر، سیاسی و اجتماعی اشرده، مصلحتلر هم حدیث روایت ایتو بابلرنده خاتونلرنگ سوزلرینی (تیوشلی بولغانده) طوقانلر. شوکا کوره (اگرده باشقه ملتیر اوز خاتونلرینگ تاوشلری برله فائده لهنه لر) مسلمان خاتونلرینگ ده مسلمانلر فائده سی ایچون تاوش بیرورلی لازم. مونسی یاری، اما مؤذنلر و ملالرنی «روحانی» دیگان عنوان برله یورتو یارامی. چونکه اعلاهی کلمه الله حقنده اجتهاد ایتوبتون مسلمانلر ایچون بورچ، موندن خاتونلر آیرلوب قالملر، خاتونلر اعلاهی کلمه الله باندده بزنگ یاروم عسکرلرمز. اما امام و مؤذنلر که روحانی - روحانلر دیو تحقیر کلمه الاسلام بولادر. بو اشنک حکمی معلوم.

والسلام علی من اتبع الهدی.

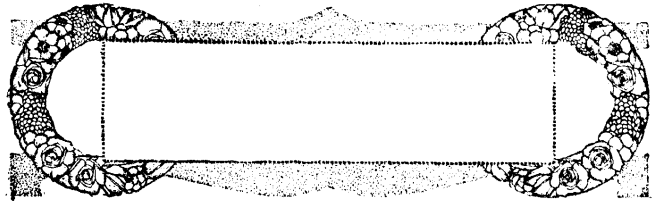
محمد یوسف محمد امین اوغلی دیبیردیف.

عبرتلی سوزلر:

مرحمتلی بولو ییک یاخشی اش، مگرده کشی تشلی طورغان تش ایمگانه شونی دارولاما!...

ممکن بولغانده ییلاننگ باشینی دشمنک ایزسون بانیچسون!

اون آدم بر تابونده اوطوروب آشیلر اما ایکی ات بر اوله کسه نی طنچلق برله آشی آلملر.

تلہ کلر

تلہك، تلی بلسهك - تلہك
تلی بلمهسهك - ایگهك.

«بابایر سوزی».

عموم روسیہ مسلمانلری اسپیزدینه، هر یرده گی مسلمانلرنگ
تلہکار دفتری حاضر لاوکه تیوشلگی مطبوعاتده اعلان ایتولگان ایدی.
شونگ بونچه هر بر شهرده، هر بر وولستده حتی بعض بر
آوللردام تلہکار دفتری توزوگانلر. بو دفترلرنگ بر نیکدرلیسی
بزنگ «اوزنورغ مسلمان بیوروسی» نهده ایرشدی. بو تلہکاردن
بر خلاصه، بلکه خلاصه الخلاصه یاصاب عموم مسلمانلر
اسپیزدینه یبارلدی. اسپزدگه یبارلگان «ناکاز» غه کر مه گنلریده
مطبوعات غه کروب قالسون ایچون بارسن برگه یک قسقارتوب غنه
جیوب افکار عامهنگ محاکمه سینه قویونی مناسب تابدق. بو تلہکار
ایچنده جن کیردکاری، جن احتیاجدن چقغانلری بولغان کبی تلہك
تلیسی کیلگانندن گنه یاخود تلہك کور سانهسی کیلگانلکدن چقغانلریده
یوق توکل، بیورو مجلسلر نهده آلارنگ تقید ایتولهسی تقید ایتوله. بو
اورنده آلارنی تقید گه هم «صورتاوات» ایتوگه کروشمیچه بارن برگه
تروب چغامز.

اوزنورغ مسلمان بیوروسینه ۲۷ اورندن کیلگان ۲۷ دانه
تلہك دفترلر نهده اوشبو تلہکار بار:

۱- مملکت ادارهسی «خلق جمهوریتی» اصولنده بولسون.
۲- روس تلی نیندی حقوق غه مالک بولسه تورکی تلده شول
حقوق غه مالک بولسون.

۳- دین حکومت دن آیرم بولسون.

۴- اسلامنگ دیننه کیرته بولغان میسیونرلر بترلسون.

۵- «دوخاونی صابرايه» نگ اسمی اوزگار تلوب «محکمه
شرعی» اسمنده بولسون.

۶- محکمه شرعی نگ مسلمانلر تلہکینه موافق ره وشده اصلاح
ایتلووی حاضروک تصدیق ایتلسون.

۷- مکتب و مدرسه لر مز محکمه شرعی اداره سنده بولسون.

۸- کلام شریف، تفسیر، حدیث کتابلرینی طبع و نشر اشی
محکمه شرعی قولنده بولسون.

۹- اماملر غه روسیچه شهادتنامه آلو لازم ایتولماسون.

۱۰- روسیهدگی مسلمانلرنگ دینی محکمه لری اوستندن
نظارت ایتارگه بر شیخ الاسلام تعیین ایتولسون.

۱۱- دنیاوی مکتبلر مز، مسلمانلر نظارتنده آیرم ملی
محکمه لر طرفندن اداره قیلنوب مادی جهتلری حکومت طرفندن تأمین
ایتولسون.

۱۲- مکتبلر مزی بتورگان شاگردلر روس مکتبلرلر بتورگان
شاگردلر ایله بر حقوقده بولسون.

۱۳- معلملر مز روس معلملری ایله بر حقوقده بولسون.

۱۴- صاصلاو یه لر بتورلسون.

۱۵- مسلمانلرنگ اوزلرندن آیرم مسلمان عسکری فرقه لری
توزولوب آلارنگ دینی و ملی احتیاجلری تأمین ایتلسون.

۱۶- غزنه، ژورنال و اوقو کتابلرینه سینزور بتورلسون.

۱۷- روحانیلرنگ معاشی تأمین ایتولسون.

۱۸- میراث تقسیم ایتو هم صبی وصیه لر غه آپکا تعیین ایتو
محکمه شرعی گه عائد بولوب اماملر قولنده بولسون.

۱۹- اماملر غه رسمی اشلر نی کما یتبغی اجرا ایچون پریخود
مهری، حکم دفتری، اؤخاداشچی، ایسخاداشچی هم رازنوصنی
دفترلر بیرلسون.

۲۰- اماملرنگ اوزلرینه تابشرلغان خدمتلرده مقید بولوب
بولاولرن. محکمه شرعی اوزینگ آخوندلری واسطه سی ایله تفتیش ایتوب
طورسون.

۲۱- هر بر اورونغه و محکمه اعضا لغینه کرو اوچون
حاضر گه چه بولغان دین جهتجه چیکه ولر بتورلسون.

۲۲- وولست جیونلر نهده روحانیلر طاوش غه مالک بولسونلر
هم اوز آلالرندن زیمنستوا غه غلاصنی صایلی آلسونلر.

۲۳- دینی و ملی بیراملرده هم حریت بیراملر نهده هر صنف
مسلمانلر غه تعطیل بیرلوب کییتر مز یابلسون، اما خریستان بیراملر نهده
یابلماسون.

۲۴- امام بولماغان کشیلر طرفندن، یاشی یتمه گان قز غه
ایجاب قبول ایتو تورلی فتنه گه باعث بولغانلقدن آکا یول قویلماسون.

۲۵- مسکرات قطعیا بتورلسون.

۲۶- جبر صاتو توغروسنده زا کون عکسی ایله آلسدرلسون.

۲۷- مفتی و قاضی لر علمادن بولسونلر و علمالر طرفندن
صایلا نسونلر.

۲۸- مله حاکمه روحانیلرینه بیرلکان امتیاز و حقوقلر بزنگ
روحانیلر مز غه ده بیرلسون.

۲۹- اماملر طرفندن یبارلگان رسمی کاغزلر پوچته اداره لر نهده

مجانا (بوشلای) یورتلسون.

- ۳۰- مکتب و مدرسه لرده مدیرک همیشه اماملر قولنده قانوب دینی و شرعی کتابلرغه اوقوتلسون.
- ۳۱- هر بر محکمه ده بزنگ تاتارچه یازولرمن قبول ایتولسون.
- ۳۲- باشقرد یرلری بورونقیدای اوز منفعتلر نده قالدلسون.
- ۳۳- باشقرد اورمانلری لیسنوی کامیشیت اداره لرندن آلتوب اوزمزگه قایتارلوب یرلسون.
- ۳۴- اوجریدیتلنی صابرايه که باشقرد طائفه سندنده وکیل جاقرلسون.
- ۳۵- مملکت اداره سینگ رئیس جمهور بولسون.
- ۳۶- محکمه لرده، جماعت اشراونده دین، جنسیت، ایرلک و خاتونلق فرقیه قارالماینچه هر کم تیگز حقوقی بولسون.
- ۳۷- مسجد و مکتبلرمنز یوریدیچسکی پراواغه مالک بولسون.
- ۳۸- مسجد و مکتب فائده سینه یا صالغان وقفلر برده توقفسز تصدیق ایتلسونلر.
- ۳۹- مسلمان کوب بولغان یرلرده مسلمان تورملر قوبلسون هم مسلمانچه یازولر مقبول بولسون.
- ۴۰- مکتب آچارغه و بنا ایتارگه رخصت کیرهک بولماسون.
- ۴۱- معلم و معلملرمنزگه شهادتنامه یررگه هر بر ولایت شهرلرنده شعبه لر بولسون.
- ۴۲- حکومت مکتبلر نده مسلمان بالالرینه دین درسلی خزینه حسابنه اوقتلسون.
- ۴۳- «فاکتیچسکی ولادینه ده بولغان جیرلر خوجهلریه قایتسون».
- ۴۴- خاتونلرغه حریت بولماسون.
- ۴۵- «شوشی کوندن اعتبارا ناتاریوس آچلماسون هم نظام زا کون لایحه بولماسون. آگا هیچ بر یول قالماسون».
- ۴۶- غ. دوماغه کرگان کبی غوسودارستوینتی صاویت غده مسلمان چیلنلر کرسون.
- ۴۷- ذبح حقنده خلاف شرع معامله قیلنماسون.
- ۴۸- مسلمان اولنده جمعه کون بازار بولماسون.
- ۴۹- قزلرغه ۱۴ یاش، ایرلرگه ۱۶ یاش طولغانده عقد نکاح اجرا ایتلسون. ۱۸ یاش طولو شرط قیلونماسون.
- ۵۰- مسلمان شهرلرنده فاحشه خانلر آچلماسون.
- ۵۱- باشقرد یرلری یالغز اوز آرالرنده ساتلسون.
- ۵۲- مکتب و مدرسه لرگه حکومت یازیمستوا طرفندن پروگرام یرولماسون. استر قدیم واستر جدیدتله کان کتاب و فنونلرنی اوقتورغه ممانعت بولماسون.
- ۵۳- باشقرد طائفه سی نگی خالص ملکی بولغان جیر و آغاچلر ایچون آغی نالوغلر بتورلسون.
- ۵۴- وطن حمایه سی خدمتده بولغان صالداتلر هر تورلی نالوغلردن آزاد ایتولسونلر.
- ۵۵- ۱۸۵۸ نجی یللرده روس بایارلرندن ماصالوف غه یرلگان سوکره پمینوف غه کوچکان جیرلرمنز اوزمزگه قایتارلسون.
- ۵۶- مکلف یاشلرمنزگه رکن اسلام دن اولان بش وقت غازی وقتنده جماعت ایله اوقولوبن لازم ایتولسون.
- ۵۷- دین اسلام ده منهیاتلرنی نهی قیلورغه روحانیلرگه اختیاراتی یرلرب و منکرلرینه تنبیه و تأدیپ یررگه حقوق یرلسون.
- ۵۸- ابتدائی تعلیم ۱۵ یاشکچه آنا تلنده بولسون.
- ۵۹- بر وولست خلقدن جینالغان نالوغ ایکنچگی وولست غه یرلماشون.
- ۶۰- یرر خوجه سی مسلمانلر هر اورنده مهنگوگه جیر آلورغه ایرکلی بولسونلر.
- ۶۱- مکتب و مدرسه گه عمومی بر پروگرام توزولوب جمله سی برله شد رلسون.
- ۶۲- مرحوم محمد یار مفتی نگی یوبیلیسی مناسبتی ایله ایله دارالعلمین هم دارالعلمیات آچارغه صایلانغان هیأت اشکه کرشسون.
- ۶۳- صوغشده هم حریت بولنده قربان بولغان مسلمانلر نگی عائله لریه یاردم ایچون پینسیه کاصه سی آچلسون.
- ۶۴- دینی و ملی کتابلر نگی ملت اسلامیه گه موافق مو، توکلمو ایدیکن تیکشروب طورو ایچون دوخاونی صابرايه حضورنده بر هیأت علمیه تشکیل ایتلسون هم مجله علمیه نشر ایتلسون.
- ۶۵- باشقردلر نگی اوز صومالرندن صالونغان کروان سرای بناسن (اورنبورغده) عموم مسلمانلر فائده سینه قایتارلسون.
- ۶۶- بوشماش صوون قاراقچاق وولستی مسلمانلرینگی تلاومبت اشقولاسینه وقف ایندکلی ۲۰۱۱ دیساتینه جیر مینیسترسوا قارامقندن آلتوب مذکور وواست غه تابع باشقردلر نگی اوز تصرفلریه قالد رلسون.
- ۶۷- لیسنوی اوچاستکاده طوتلوب باشقردلر دن آلتان پاروپکا آچیلری (اشتراف باشقردلر نگی اوزلریه کیری قایتارلسون) شولوق پاروپکا (اورمان کیسو) حقنده حقوقلر یوغالتقان باشقردلر نگی حقوقلری کیری قایتارلسون.
- ۶۸- باشقردلر نگی محلی اداره لری (زیمستوالری) هم وولستلری روسلردن آیرم بولسون.
- ۶۹- بورون بابالرمنز زماننده یوق بهاغه صالغان باشقرد یرلری اوزلریه کیری قایتارلسون.

۷۰- حاضرگی کو نده باشقرد ملکنده، لکن ایگون ایگارگه باراماغان (نی اودوبنی) حیرلردن نالوغ آلونماسون.

۷۱- باشقرد صوماسندن ییگوله نگان استیپندیله باشقردلرنک اوز فائده-ینه غنه طو تولسون. باشقه ملت لرگه ییرولماسون.

۷۲- مملکت اداره سی برگنه پالاتادن عبارت بولسون.

۷۳- پاسپورت نظامی طاشلانسون.

۷۴- هر ملتک آنا تلنده صنایع و طبیه مکتبلی خزینه مصارفی ایله آچلسون.

۷۵- هر ملت بالالری ایچون خزینه حسابنه دارالایتم لر آچلوب اوزلرنک دینی تربیه سی بیرلسون.

۷۶- مسلمان عسکری کوب بولغان اورونلرده خزینه حسابنه مسجدر بنا ایتولسون.

۷۷- مسلمانلرنک همه حقوقلری آصانوی زاکون غه کر تلوب قالدیرلسون.

۷۸- صحرا ولایتلرنده کی مسلمانلر اوفاده غی محکمه شرعیه نظارتنه آلتوب آلا رغه میریکه بیرلسون.

۷۹- مسلمانلرنک اوستنده کی همه قصنی زاقونلر بترلسون.

۸۰- مسلمان کوب بولغان اورنلرده حاکم مسلمانلردن بولسون. شولایوق مینسترلر آراسنده ده مسلماندن کشیلر بولسون.

۸۱- مسلمان روحانیلرینه روسچه امتحان شرط ایتولماسون. مسلمانچه علمدن خبردار بولولری هم استقامتلی بولووی شرط ایتولسون.

۸۲- مسلمانلرنک ایسکی حکومت وقتنده اجاره گه آلتغان یرلری نک شرطلری بوزولوب اول یرلر حاضر دنوک یر خوجه لرینه قایتارلسون.

۸۳- یر خوجه سی بولغان مسلمانلر ایکنچیلردن منگوگه یا که اجاره گه یر آلورغه تله سهر حکومت طرفندن موکا منع ایتولماسون.

۸۴- اول خلقتدن خزینه گه یازلغان آشقلر شول اولنک احتیاجندن آرتسه غنه خزینه گه آلونسون.

۸۵- خلق غه زیانی و ولستوی پسرلر اورنلردن چقارلسونلر.

۸۶- مسلمان روحانیلری خلق طرفندن صایلانغانده عمراتک ایتوب صایلانسونلر.

۸۷- انواع فنون انواع تل اوقولری مجبوری بولماسون.

۸۸- ابتدائی مکتبلمزنک پروگرامی هر یرده بر توری آلتی یلاق مجبوری و بوشلای هم خزینه حسابنه بولسون.

۸۹- قازاچی صاصلویه بتورلسون، آلا باشقه خلق ایله همه حقوق و وظیفه لرده بردای بولسونلر.

۹۰- اولده بولغان باشکیرسکی وویسکا (باشقرد عسکری) یا گدن یاصالسون. مسلمان آقیسارلر قامانداسنده بولسون.

۹۱- مسلمان عسکرلرنک دینی اشلرن قاراو ایچون «قاضی عسکر» تعیین ایتولسون.

۹۲- اوقو و اوقو اشلرمز ایگ صوکنی اصول اوزره بولسون هر کم اوزنچه باشباشتاقلا نوب اصول جدید حرام- فلان دیب یورماسون.

۹۳- فته چی، دانوصچی هم خلقنی ایکی گه آبروچی اماملر درحال اورونلردن قوولسونلر.

۹۴- مسلمان عسکرلر که همه فرقه لرده قرائتخانه لرده آچلسون.

۹۵- امام و مؤذنلر حکومت خدمتندن قوتولسونلر.

۹۶- یرام کونلری قطعی صورتده الوکدن ییگوله نسون.

۹۷- صوغش بتسون.

۹۸- محکمه شرعیه اعضا لری یشیل مدت ایله خلق طرفندن صایلانوب قوبلسونلر.

۹۹- امام و مؤذنلرنک معاشی خزینه دن تامین قیلنسون.

۱۰۰- قازاچی یرنده اوطوروچی یرسز (رازناچینیس) مسلمانلرغه یر بیرلسون.

۱۰۱- قدیمدن روسیه حکومتینه کامل اطاعت ایله بوی صونوچی مسلمانلرغه کامل اختیارلی آقتانومیه بیرلسون. ایچیراتوریتسه عظمی بکاترینه افتاروی نک ۱۷۷۲نجی یلده ۴نجی اییولده مسلمان اهالیسینه فایده لی زاکونی احیا ایتولسون.

۱۰۲- محکمه شرعیه ایله روحانیلر آراسنده بوری تورغان کاغزلر یوخته ده بوشلای یورتلسون.

۱۰۳- عسکری خدمتده بولغانلرغه یشیل وقت نماز وقتنده ادا قیلدرلسون.

۱۰۴- هر امام اوز محله سنده بولغان خلقلرنک واجب صدقه لرن کامله توب تیوشلی مصرفینه یردروده عامل اسمی برله احتساب قیلوده تمام ایرکلی بولسون.

۱۰۵- باشقرد آتا بابالرمزغه شاهانه لق خدمتلری برابرینه پادشاهلر طرفندن یرلگان چین و درجه لری ایچون آلا رنک یرلرینه نالوغ توله ودن معاف ایتولسون.

۱۰۶- ۱۷۶۲نجی یلده میشر خلقتدن آتلی هم جیاولی عسکر ترتیب قیلنوب آلا نالوغ توله ودن معاف ایتولگانلر ایدی. حاضرده شولای ایتولسون.

۱۰۷- ۱۸۳۶نجی یل فرمانینه بناء اوفاده بولغان دوخاونی صابرانیه من اورنبورغغه قایتارلوب کروان سرای بناسینه

اور نائدرلسون.

۱۰۸- یا کئی حکومتزنک هرکئی غراژدانین اعلان ایتوینه
بنا روسلرغه بولغان کبی مسلمانلرغه ده بلملرینه کوره هر توری
چین و درجه لر پیراسون مثلا کنیرال مایور و مینیستر کبی.

۱۰۹- مسلمان روحانیلرینه عموم مسلمان خلقندن همده
محکمه اورونلرنده آیرم یلگولی کورنور اوچون بر خصوصی
امتیاز علامتی بیرلسون.

حرمت ایله: برهان شرف.

شعر

حریت میدانده

۱

ملت مجترم! بولما دك نه رهم
شكر خدايغه كوردك یت كرم.
ملت کیل آله! نهی ئی آغا!
بز یت بتمه دك چقدق دنیاغه.
یا قتردی یورتلر یاندردق اوتلر
یتدی قارشولاب باخشی مینوتلر.
ملت! کوب بوولوب یاتدق تالینوب
چقدق ایرکنگه ایندی قالمقنوب.
ملت! یول یت آق کیتهرگه آنلاب
یورگز کیریلبوب بوگون یگرک شاد!
ملت! بیک صاق بول سلتمه سین قول!
آچلغان چنلاب بزگه آپیاق بول.
ملت! تور آیده یولدن یور آیده!
چنلاب بیک طرشوب اشک کور آیده!
ملت! تیز قالعه! آیده باص آله!
قورقمه! یولکنی- یرمه اوصالغه!
ملت! یه تیزدن کیتیك یبولبزدن
اشایك طرشوب کیل- کهنچه قبولبزدن.
ملت! کیل موندن باریق بز یولدن

کوریک اشلرانی
ملت! آلدانما -
آل تیز الوشکنی
ملت! شول باری:
باشقه لر کبگولک
ملت! بز همان
نی زور شادلق یت
ملت! بو اشلر-
اوقیق اخلاصدن:

II

تابدی درمانلر
اشنی تازارتوب
اشلر سیزلدی...
ایسکی استبداد
اول ایندی قالدی
چرگه ن نیگزلسر
قارغالر قاجدی
یا کئی حیاتقه
بتدی هم شولای
بزنی دشمانغه
کیتدی یونهلدی -
شولای دولتن
ملت! کیل آکلا!
توشنوب شولارنی
آیده قالوشما!
چرگن باصماغه -
بورولما ایسکی که
بنکن چوب چارغه
تاغن ایسکی که
آلار قایتماسقه
ایندی اول یونچلدی
شولای قاپلایوب -
ملت! سین صولما!
یا کئی بو یولنی
بز ایندی حالا
باربزر غراژدانین
ئاتارا تاتار بول!
کورسه ت اوزگنی

چن قهرمانلر...
یردی فرمانلر.
دشمان جیگلدی
بتدی جیمرلدی.
یولی قارالدی
توزدی تارالدی.
قوزغونلر اوچدی
یا کئی یول آجدی
کیلگه نده اوکای
صائقان نیقولای.
چیکه یول آلدی
اسمی یوغالدی.
آکلامی قالما!
باص توغری آله!
یولنی آوشما...!
باصما یالغوشما!
یا کئی یهش دیه...
بارمه باش ایمه...!
ئله گرمین دیسه
کیتکن مگگی که.
باصلوب یه نچلدی
کیتدی چه نچلدی.
صولما یوق بولما!
بیک نق طوت قولغه!
باربزر بر جاما...
باربزر غاصپادا.
یاخشی غه یار بول!
دنیا ده بار بول!

سزك مسجد بن چي مقام بنی سز ایتمه گر تکلیف !
بنم وار سز نیکندن باشقه مسجد برله محرابم .
معلم : شا کر المختاری . سمرقند .

نفسیگه باش بول !
کویمه ! قایغرم !
دائم طرش بول !
اشله طنچ بول !

متنوعه

برنك عمرى . فن عالميرنگ تيكشورلارینه كوره اك صوڭ
يارانغان وعمر اعتبارنچه بيك ياش بولغان يولدز، بز طوره طورغان
ير كره سيدر . حاضرنده تقریبا ير باری بر مگ بیشویز میلیون
باشنده گنه . باشقه يولدزلر همه سی يرگه قاراو برله قارتلر .
«المقطف» .

ئەى سز ایسکیلر !
سزگه بو يولدن
کیتگر ایشمی لر ..!
بوررگه قوشمیلر .
تريشچایى تريشچای
نونا نى اصطراششای
اصطوپایى صبوغوم !
پراشچایى پراشچای ..!
رستم حللى .

متبدلره (۱)

کوره یافتيسنرله فائره لره . صوغش بولو واش کشیلری
آزايو سبیدن گیرمانیا و آفستریا مملکتلر نده ۱۹۱۶ نچی یل ۳۰ نچی
آپریل تون اورتاسی ساعت ۱۲ ده ساعتی بر ساعت آلفه یاریدیلر و بیش
آی صوگنده ۳۰ نچی سنتابرتون اورتاسنده اولگی حالینه قایتاردیلر .
شوشی اشلری سبیلی مونلر بيك كوب فائده ایکنانلکلری
معلوم بولدی . ساعتی آلفه یارو سبیلی بر ساعت ایرته طور
باشلادیلر و بر ساعت ایرته یانا باشلادیلر . ایرته یاتوب ایرته طور
سلامتلك ایچون اك کیره کلی بر نرسه بولوب قریم و قافقازلرغه
باروب طوروغه کوره كوب الوش آرتقدر ، شوشی سبیدن لامپا و الیکتر
یاقتیلقلرنده كوب اقتصاد قیلدیلر . «ؤیانه» شهرینگ بر اوزنده گنه
الکتریک و لامپا یاقتیلغی جهنتدن بولغان تابوش روس آقچه سینه
اوجیوز ملك صوم مقدارنده بولغانلق تخمین ایتوله در .

اگر ای عابدا! تکفیر ایدرسهك ذره يوق قایغوم
بلی ممنون اولام زیرا شريك اهل عرفانم .
ریا، نفاق، جهالت جز، سنگ دین و ایمانگدن
بولاردن صاف و خالی دور بنم ایمان و وجدانم .
عمل: گر خیر و یاشر اشله سم اشلیم یلوب اصلن
علمسز بر علمنی عابدا يوق اصلا قیلغانم .
سنگ هب قیلدغاك اعماله مبدأ جهل و تقلید دور
بن ایسه تقلیده چن چغه دشمنان بر مسلمانم .
بن اول تقلیدلرک زنجیرلرینی قیرمیشم کوبدن
کتاب و سنته باشقه بنم يوق دینده امامم .
عوامیگ کتبنی بن ترک ایدوب و اصل حق اولدم
خواصك کتبنی ادراك ایله اوکور مسلمانم .
کلامیون ایله افراطچی اول ناصحارک کتبنی
بوزوب آزدردغینه بزنی یتدی عقل و ادراکم .
اساساً عابدا! دین و ایمانگ پک بوزولمشدور
خیال و وهمه قربانسن ؛ بن ایسه حقه قربانم .
لهذا عابدا! تکفیر ایدرسهك هیچ تعجب يوق
بنم شدتله واردور سن تابغان دینگه انکارم .
سزه دیندور مییق کیسمهك ؛ چاپانلر ، سله لر کیسهك
اوزون مییق اولوب جالماسزده چن مسلمانم .

میسسز تیلیغراف هم فائرنلر . صوغش باشلانغاندن
صوڭ انکلترده چیقسز تیلیغراف اشلرنی اوگره تور ایچون خاتونلرغه
خاص قورسلر آچلدى . مونده بيك كوب خاتون قزلر کروب
او قودیلر . وشهادت نامه لر آلوب چقدیلر . لکن مونلر طرفندن
یارلکان تیلیغرافلر ایرلرنکیه نسبت برله ضعیف بولغانلق و تیوشلی
اورنلرغه باروب یشمگانلک معلوم بولدی . مونگ سببی ده تیکشورلدى
و «قول يوشاقلق» دن باشقه نرسه توکل ایکنانلک معلوم بولدی .
«المقطف» .

(۱) شو شعرنك اولندن بر قاج مصراعلر تلف اولمشدر .

«شورا» اورنبورغره اوله بشه کونره بر هیقانه ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЕ ОБЛЖКИ
30 КОП., АНЗ И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی: سنه لك ۱۰ صوم، آلتی آیلق ۵ صوم ۴۰ تین .
وج آیلق ۲ صوم ۸۰ ة بر آیلق ۱ صوم، بره مهب ۵۰۰ .
چیت مملکتگه یلاق ۱۱ صوم .

سراج الغرباء و تاج الادباء ابو زيد السروجي الفسائي حضرت تاري
اوزينگ ادبائت عالمند مهارتن توصيف و تصوير ايكان چاغنده
بلند بر كيتوش برله كيتوب:

أغوص في لجة البيان فاخ
تار اللثالي منها واتخب
وأجتبي البائع الخبي من الة
ول؛ و غیری للعود يحطب
و آخذ اللفظ فضة فاذا -

ما صفته قيل: «انه ذهب!» (۱)
كويلى ترجمه:

فصاحت دېگرينگ ايگ تيره نينه چوما من مين
چوموب آنك توبندن اينجونگ ايريسن تيره من مين
شعر باقچه سي يمشندن - اوزه من يشكان كينه
جيار باشقه لر اما - آغاچنگ كيكان كينه
كش حالده - سوزلرنى - آلود بولسام اكر بر كون
قويوب چيفارغانمدن صوگ - ديار هر كم آنى «آتون!»

م. س. ۱۰۰ ج.

(۱) «مقامات حريرى» ۹ نچى مقامه يعنى مقلده اسكندريه صحيفه ۸۸
مصر باصمه سى «بمى» باصمه سندن ۵۸ نچى صحيفه (بو نسخه زور
فارماتده اري حرف برله باصلفان، يول آستنده بيك فصيح ترجمه سى
يازلوب بارغان) شريشى شرحدن ۱۰۶ صحيفه ده (جلد اول)

بعض بر تورلىسى بو تاريخدن ۴۰ - ۵۰ بل مقدم بزرگ قزلجارد
(ييتراول) بولوب، اوزغان؛ چونكه ايكنچى مرجانى بولاجاق علوم
و معارفك شهباز، شاهينى بلكه شوقارى عبدالخير المسلمى حضرتلرن
(شورانك صول قاينه قارالسور! سه ۵ عدد ۱۲ بوكشينك ترجمه
حالى شورانك ۷ نچى سته نك ۷ نچى عددنده بار. «آثار» دهده يازلفان.
«خير خلفه باشقه خلفه لردن كوب آرتق آنك يازووي ماتور... ديب
ماقتاغانلر، اوزلرنجه كشيني يك تانيقانلر، مدح و احترامنده اورنييه
كيتركانلر.

م. س.

محبوبه مه

بعض شاعر محبوبى نك كوزن ماقطار
بعضيسى «بلبلام» دت سوزن ماقطار
قوياشقه تشبيه ايدده ر جمله سن
بعضيسى بالقوب طورغان يوزن ماقطار
قايسى برسى «سنبل» ديه چهچن ماقطار
قايسى قيب طورغان قاشن ماقطار
محبت هر كشي كه باشقه باعقه
قايسى مه ينده غي طاشن ماقطار
بعضيسى مدح فيلور كيوملرن
بعضيسى «قاز موين» ديب مويلرن
هر كشينك مجنى هر اورنده
قايسى ماقتي... ش... توبستنده... ين لرن
مدحلى هر شاعر نك تورلى جيرده
خطى بار محبتك هر بر ايرده
صلونى قايسى شاعر تلگه آلمان؟
بوشكين مى حسانكمي؟ زهيرده؟
مينم ده كوزم لم بار، زيفا بويلى
سوزى مليح عطفى لكامل، تيره ن اوپلى
كوزگي كه كوزن صالى صلو بولفاج
ييتنه كرشن سورتوب اينك قويى
طبيعى جبالى بار خدا بيرگان
بختندن بو ققيرنك قولنه كركان
هيچ كنى مين سويى من، اول بارنده
جانده، مدحده شول، كوزم كورگن
غيريگه كوز صاليمين، سوييمين ده
مدحك اورنى كيلگاج كويلى من ده
سويسم ده سويله سم ده توزمكى
صلو شول: صلو بولفاج سويلينده
ققير: احمد شاه السلطاني.

اداره دن:

«شورا» نك غنوار آينده هم
فيورال باشنده چققان نومرلرى
بتكانگه مذ كور آيلرنك باشندن
آبونه قبول ايتليد. آبونه يازلو
ايچون آقچه يبار و چيلرگه اييون
باشندن غنه يبارله چكدر.

اول كون كوروشى ژورنالى نك مشتريلىرى دقتنه

حاضرگى احوال نك كينرگان بعض بر مانعلرى سببلى «اول كون كوروشى
ژورنالى» نك ۱۹۱۶ نچى يل اوچون بولغان آخري نومرلرى اول يل اچنده
چقوب بته آلهادى. اول نومرلرنى اوشبو ۱۹۱۷ نچى يل اچنك چغاروده دوام
ايتنچكمز. شونك ايله برابر ۱۹۱۷ نچى يل اوچون ده مشتريلى قبول ايتله در.
ايسكى يل نومرلرى چقوب بته ايله يا كا يل نومرلرى يبيريله باشلار.
شوكارچه محترم مشتريلمز نك صبر ايتولرى بيك توبه نچيلك ايله اوتتيله در.
يللق حقى بر صوم. ژورنال صورتور اوچون آدريس:

Уфа, Губ. Зем. Управа, Для „Ауль юнь, кюреше журналы“.

ШУРО

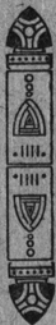
№ 10.

МАЙ 15 = 1917 ГОДА.

„ابن تیمیہ“

رضاء الدین بن فخرالدین اثری

اسلام عالمی ننگ ایگ مشہور لرندن بولغان ابن تیمیہ
نگ ترجمہ حالی، مسلکی و فکر لری یازلغان ۸۱۴
یتلک بر اثر در. حق پوچتہ سی ایلہ برلکده ۹۰ تین.
هر بر مشہور کتابچیلرده ساتلور. باش اسقلادی
«وقت» اداره سنده.

„ابن عربی“

رضاء الدین بن فخرالدین اثری.

شیخ محیی الدین بن عربی ترجمہ حالی حقندہ ترتیب
ایتولگان بر رسالہ در، موندہ ابن عربی ننگ مسلکی
واوزنہ خاص بولغان فکر لرندن مہملری ذکر ایتولگان.
۱۴۶ یتدہ باصلغان بو رسالہ نگ حق پوچتہ سی برلہ
برلکده ۹۰ تین. باش اسقلادی، «وقت» اداره سنده.

„تل یاریشی“

[«وقت» اداره سی طرفندن]

نشر ایدلمش در.

حق: ۱ صوم ۲۰ پوچتہ ایلہ ۱ صوم ۳۰.

ابن بطوطہ ننگ

دشت قیچاقده سیاحتی

مترجمی: رضاء الدین بن فخرالدین.

بھاسی ۵۰ تین، پوچتہ ایلہ ۵۶ تین. باش اسقلادی
«وقت» اداره سنده.